

(0145)

PERIÒDICH QUINZENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any XII

Barcelona, 15 de janer de 1891

Núm. 252

PREUS DE SUSCRIPCIO	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	Fundador: Carlos Sanpans y Carbó	PREUS DE SUSCRIPCIO, PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya.	15 pessetas	8 pessetas	4 50 pessetas	DIRECTOR	Cuba y Puerto-Rico.	5 pesos forts	3 pesos forts
Països de l'Unió Postal.	20	11		FRANCESCH MATHEU	Filipinas, Mègich y Riu de la Plata.	6	3 50
Números 50 lts., 1 pesseta. — Los extraordinaris á preus convencionals.				Redacció y Administració: Gran Vía, 220.	Anuncis, á preus fixos. Per los estrangers dirigir-se als		
Se publica'ls dias 15 y últim de cada mes.					Srs. Saavedra, germans, Taitbout, 55, París.		

SUMARI

TEXT.—*Crònica general*, per Enrich Laporta.—*Nostres grabats.*—*Excelentíssim senyor don Evarist Arnús*, per F. de B.—*Pera l'història de la indústria llanera catalana*, per J. Soler y Palet.—*Lo pou de Maria*, per Jacinto Verdaguer, pbr.—*L'hereu Subirà*, novela, per Carles Bosch de la Trinxeria.—*Lo torrent de Pavells* (poesia), per Mossén Miquel Costa y Llobera.—*Tradicions religioses populars de Catalunya*, per Agna de Valldaura.—*De Llagostera á Sant Feliu*, per L. Garcia del Real.—*Dansa macabra* (poesia), per Ramón Henrich.—*Lo Sant Cristo de la Sauch*, per Joseph d'Argullol.

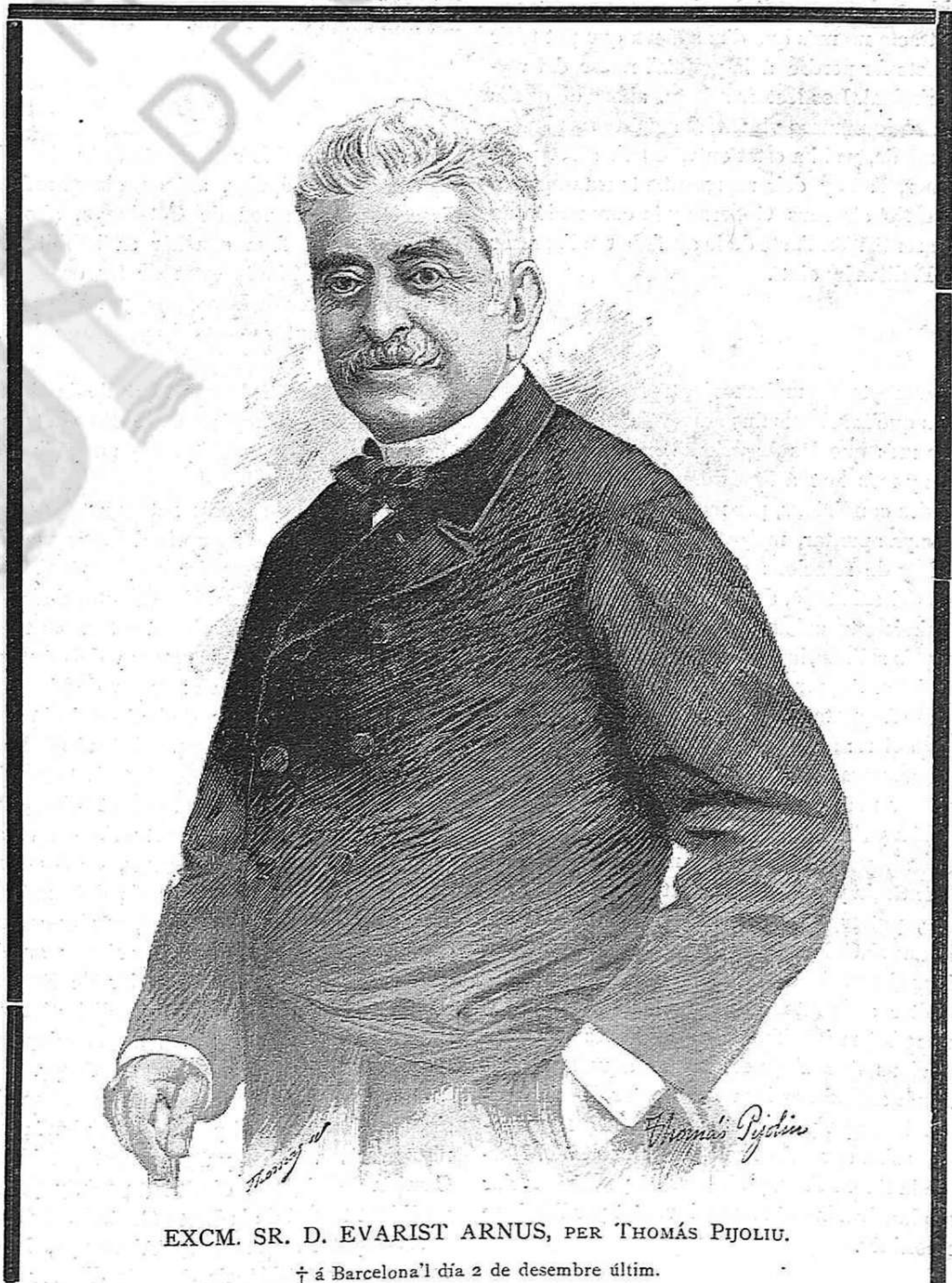
GRABATS.—*Excelentíssim senyor don Evarist Arnús*, per Thomás Pijoliu.—*Barcelona. Aspecte del passeig de Gracia al anar á sortir l'enterro del senyor Arnús.*—*La primera pissarra*, per E. Rau.—*La nitza improvisada*, per L. Blone Sieber.—*L'hereu Subirà*, composició per J. Cabriety.—*Platja de Normandia; Marina*; quadros de Jaume Morera.—*Paisatge*, apuntació per Jaume Morera.—*Llagostera. Vista general; Entrada per la carretera vella; Plassa del Mercat*; dibuxos per M. Suñé.—*Barcelona: Lo Colègi de Jesús-Maria, en los carrers de Caspe y Bruch.*

CRÓNICA GENERAL

A ningú li costará cap mica de treball creureho, si dihem que d'hiverns como lo present tan rigurosos no se'n veuhen gayres, gracies á Deu. Los rius de Catalunya s'han glassat gayre bé tots, comptanhi'ls de més anomenada, com lo Ter, lo Llobregat y'l Segre, y'l termòmetre ha baxat fins á cinch graus y molts dècims sota zero. Nevades de debò no n'han mancat pas; però á nosaltres, potser pera que sentim tot lo desagradable del descens de temperatura, sense disfrutar de la única cosa que pot ferlo bonich, no'ns n'ha correspost cap per ara; més sortosos han estat los granadins, que si han degut sofrir les incomoditats d'un fret més rigorós per lo desacostumat en aquella terra, en cambi han esplatat la vista en lo delitós panorama que diu que presentava la Alhambra tota coberta de neu.

**

Ab la vinguda á aquesta ciutat dels coneguts polítics senyors Salmerón, Azcárate y Cerverá, podríam aquesta vegada omplir ben bé tot l'espai destinat á les revistes quinzenals en les planes de LA ILUSTRACIÓ, si volguésem explicar per pessas

EXCM. SR. D. EVARIST ARNUS, PER THOMÁS PIJOLIU.

† á Barcelona'l dia 2 de desembre últim.

menudes tots los obsequis ab que'ls han festejat sos correligionaris de Barcelona. Però ni la rebuda feta á aquells distingits forasters, ni sa excursió á Sabadell y Tarrassa, ni'ls ápats, que tant sovintejan sempre en aquesta mena de propagar les idees, ni tan solament les boyroses declaracions á favor de la autonomia regional, que sentiren de boca dels capthosts del novell partit republicá'ls assistents al *meeting* del Circo Equestre y al sopar polítich del Calvo-Vico, merexen, de més á més després de lo que ja n'han parlat los diaris, altra cosa que una senzilla indicació pera que no resulte manca la crónica. Més significatives son sense cap dubte, que totes les demostracions d'entusiasme y simpatía organissades per l'imprescindible *Comité*, aquelles altres, com la vetllada que celebrá l'Ateneu en honor als senyors Azcárate y Salmerón, que no més se tributan á les persones de veritable mèrit é importancia; sense que axò vulga dir, ni de mil llegües, que s'han de tenir per bones totes les opinions que professan tan eloqüents y reputats oradors.

* *

Sembla que per ara son moltes les probabilitats de que resulte tan inútil com la excursió de propaganda electoral de que'ns dexem de parlar, lo treball del capitá de carrabiners que posá pres en Olot á un subjecte estranger, anomenat, segons ell, Petrus Padlewsky y confés d'ésser aquell mateix que assassiná al general rus Seliverstoff en la capital de Fransa. Mentres la policia russa y la otomana'l buscavan ab delit y molts lo creyan refugiat á Inglaterra, la nova de sa captura va sorprendre á tothom, però si hem de creure á les impressions d'última hora, s tracta no més que d'una farsa que pot tenir per objecte fer perdre á la policia'l rastre del verdader criminal. Los lectors sabrán, abans de que'ls ho diga en lo número vinent, si aquesta sospita era ò no fundada, y si ha estat en vá ò nó'l servey del carrabiner, l'afany dels representants estrangers á comunicarlo als seus Governos y la connoció que diu que sentían en l'acte de la agafada tan l'apresor com lo Padlewsky olotí.

* *

Dos assumptos de molta major trascendencia pera nosaltres que'ls relatats fins ara (y ja no cal dir si ho serán més que les *bugades d'honor* realissades á Marsella y més tart á Madrid entre personatjes de distingides condicions, per motius que gayre bé'ns fá vergonya apuntar, malgrat l'*honorífich* del cas), son la lley de relacions comercials ab Cuba y la abolicció del cabotatge, demanades una y altra per los comissionats cubans, y que si's resolen en lo sentit que's solicita, han de ferir de mort á la industria catalana. Representants del Foment del Treball Nacional d'aquesta ciutat s'han afanyat á visitar al ministre del ram pera que desvís aquest cop fatal que'ns amenaça, y'l ministre ha promès que procuraria trobar una solució conciliadora al conflicte entre Cuba y Catalunya. En quant á Madrid, la opinió general, y axò no'ns vé de nou, nos es resoltament contraria y's posa al costat dels autonomistes, que, potses tot renegant del nostre *egoisme*, amenassen al Govern ab retraures en les vinentes eleccions si no se'ls dona tot lo que demanan.

Y l'altre assumpto de veritable importancia á que'ns referíam igualment, es lo de les primeres inoculacions que s'han fet ara en aquesta capital ab la linfa antituberculosa del doctor Koch, portada d'Alemanya pe'l doctor Bigas. Aquestes inoculacions s'han practicat en alguns malalts del Hospital de la Santa Creu, y ab elles se podrá apreciar d'aprop la eficacia del remey inventat per l'insigne metje berlinès.

* *

Pera'ls catalanistes es de justicia y d'agrahiment retraure tothora'l recort d'aquells companys digníssims de lluyta que la mort nos robá; per axò's fá en extrem agradosa la tasca de donar compte del tribut rendit á la bona memoria de malaguanyats compatricis per dues distingides Associacions de la nostra terra. Fou lo primer la sessió necrológica dedicada per la «Associació Catalanista de Reus» en honor de sos socis fundadors y celebrats poetes don Marian Fons y don Isidor Frías; hi van ésser llegits treballs dels senyors Planás, Gras, Mata y Ayné, y dues poesíes d'aquells difunts escriptors, *Monturiol* y *La Boja*, y remerciá als presents llur assistencia, en nom de la Junta Directiva, l' senyor Abelló.

L'altra solemnitat necrológica ha estat en memoria de don Francisco X. de Febrer y Armenteras, disposada pe'l «Círcul Literari de Vich»; la necrología del senyor de Febrer la havia escrita y llegí en aquell acte l'advocat vigatá senyor Viguer, y llegits un treball d'en Martí Genís y la poesia *Tardor*, de les darrereres d'aquell entusiasta catalanista, qual perdua es tan de doldre, va cloure la vetllada'l senyor Font y Manxarell ab son discurs de gracies.

* *

Ha sortit lo primer número d'un setmanari popular catalanista, *La Veu de Catalunya*, inspirat pe'l canonge vigatá y mestre en gay saber mossen Jaume Collell y dirigit pe'ls entusiastes regionalistes don Narcís Verdager y don Joaquím Cabot, colaboranthi'ls mellors escriptors y poetes catalans. Deu li donga forsa anys de vida pera consagrarla tota á la santa causa de la Pátria.

* *

NECROLOGÍA.—Lo concertista de clarinet don Joseph Jurch era popular, axí com la orquesta de sa direcció, per tot arreu de Catalunya, ahont en les festes majors hi feya conèixer sa habilitat en l'art que professava. Havía estat de les orquestes dels principals teatres de Barcelona y músich major de exèrcit, y era autor de moltes pessets de ball, que's feren populars també.

Don Joan Agustí Carreras, alcalde de Sant Martí de Provensals; pertanyia á varies Societats científiques, literaries y econòmiques, y era *Jefe* honorari d'Administració civil.

A la mort del degá dels actors catalans, en Lleó Fontova, ha seguit d'aprop la del més vell dels artistes dramátichs espanyols, don Joseph Valero. Son enterro va ésser solemníssima mostra de la justa estima en que's tenia al eminent actor. Sostenían les glasses representants dels actors y dels autors catalans, dels autors y de la Premsa de Madrid, y de la Premsa, del Ateneu y de la Associació de Periodistes d'aquesta capital; y presidían lo dol als costats dels parents del finat les autoritats provincials, lo senyor alcalde y un representant del capitá general de Catalunya; la caixa mortuoria estava amagada sota una espessor de coronas, de les quals n'hi havia d'ofertes pe'ls empresaris dels més importants colisseus d'aquesta ciutat, per les companyies dramátiques que hi actúan, per alguns admiradors d'en Valero, pe'ls senyors Xavier de Burgos y Jeroni Giménez, per la Associació d'Escriptors y Artistes de Madrid y per altres corporacions d'aquí. Lo senyor Valero ha mort á norant'anys.

Don Manuel Alonso Martínez, persona de gran significació dintre del partit sagastí; havia estat ministre varies vegades y últimament president de la Cambra de Diputats disolta fá poch, y per lo tant president també de la Junta Central del Cens.

Lo reputat arqueòlech d'Alemanya, M. Sheliemann ha mort á Nápols, després d'haver esmersat gran part de sos anys y de sa fortuna en excavar y

descobrir les runes de Troya y les de poblacions del vell Peloponeso.

ENRICH LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

Excm. Sr. D. Evarist Arnús.

Aspecte del passeig de Gracia al anar á sortir l'enterro.

Aquests dos grabats tenen sa explicació en l'article que publiquem en altre lloch d'aquest número.

La primera pissarra. La nina improvisada.

Dos quadrets alemanys, duas criaturas; l'una trayent comptes en la pissarra que li han portat los Reys; l'altra, que ja ha trossejat la nina que li portaren, improvisantne una ab un manat d'herba lligada ab un mocador. Son duas composicions simpáticas, com toç lo qu'es de criaturas, y representan dos temperaments distints: l'estudiós y quiet, y l'esbalotat y mogut.

L'hereu Subirá.

En aquest número comensem la novela d'aquest títol, escrita per lo reputat novelista don Carles Bosch de la Trinxeria, qu'anirà ilustrada ab composicions del distingit dibuxant senyor Cabrinety, com pot véures en una de las próximas planas. Creyem que nostres lectors nos en sabrán grat.

Platja de Normandia. Marina. Paisatge.

Ha mort fa pocas setmanas á Madrid, un artista de gran talent, que s'havia fet un nom distingit entre'ls pintors d'aquesta época, y que per ser catalá nos es á nosaltres doblement estimat: don Jaume Morera, conegut sobretot per sas notables marinas.

Enamorat de las platjas, de la mar, de las costums y'ls tipos mariners, havia seguit y estudiat diversas regions, trobant en totas las costas motius d'inspiració pera sos quadros, y molt especialment en las de Normandia; mostrá gran predilecció per las horas solemnes de la naturalesa, per los céls boyrosos, per las siluetas misteriosas, per las composicions simples, trobant sempre en sas telas la nota justa pera reproduhir l'escena que volia pintar. Sos quadros estan impregnats d'una poesia trista, com si l'artista, á copia de contemplació, s'hagués encomanat la melancolia del mar.

Ha mort quan encara podía produhir obras de mèrit superior; es una gran perdua per l'art del nostre pais.

Al publicar avuy en nostras planas dos de sos quadros y una apuntació feta ab llapis en una fulla d'àlbum, entenem pagar tribut á sa bona memoria y fer present als nostres lectors la válua del artista qu'acabem de perdre. Al cel sia.

Llagostera.

Aquestas tres vistas acompanyan l'article del senyor Real, que ressenya sa excursió per aquella important vila del Ampurdá.

Colegi de Justús-Maria.

L'acreditat colegi d'aquest nom, establert anys há á Sant Andreu, acaba d'establir una sucursal, un externat, en aquesta capital, en un edifici axecat exprosés á la cantonada dels carrers de Caspe y Bruch. Es una construcció elegant y de bon gust, cridant l'atenció dels viandants, ab justicia, com pot véures pe'l grabat que publiquem avuy en nostra última plana.

EXCM. SR. D. EVARIST ARNUS

Res nou podrém dir als lectors de LA ILUSTRACIÓ CATALANA de tan enaltible patrici, després que ja n'han parlat poch menos que totes las publicacions de Barcelona, posant cada una una pedra al ben merescut monument d'afecte que li han axecat los barcelonins; y per altra part, l'aura popular, sempre justa, sempre filla de las qualitats que li mereix qui la fá parlar, ha dit ja la darrera paraula, que corrent de boca en boca forma la verdadera necro-

logia, aquella que s'expressa ab pocas paraulas y moltas llágrimas, unas y altres nascudas del cor emocionat.

Modest y laboriós, de l'humil classe, en que'ls primers anys de sa joventut vegetaren, s'obrí pas, gracias als seus propis esforços, apoyats per sa honradesa y clar punt de vista, desde ahont sabía abarcar la magnitud dels negocis que empenia, fins á ocupar l'enlayrat lloch que tan li esqueya y que en lo difícil cas que'l colocava la seva aventatjada posició sapigué omplir sense envejas ni mesquinesas, vessant á mans plenas per tot arreu ahont passava'l doll de la seva caritat inagotable ó l'esplendor de la seva cavallerositat galana y franca que li guanyava amichs per ahont se vulla que passés.

De clar cop d'ull pera judicar á la gent que'l voltava, sapigué triar sense equivocació á las personas que'l rodejavan, conduhintlas ahont las sevas aptituds podían serli més útils; per manera que la seva casa ha sigut senyalada sempre com á modelo entre las de la seva índole, y ab just títol ha passat per la més ben organizada de Barcelona. Y era tan clar pera ell aquest judici dels homes que debían ajudar-lo en la seva laboriosa tasca, que recordem que al ésserli presentat com á simple meritori un jove net apocat, y que avuy fet home ocupa un dels llochs més importants de la casa, digué, dirigintse á qui l'acompanyava:—Déxel pera mí, que jo'l posaré en lloch en que un día puga anar en cotxe,—comprentent sens dubte ja las aptituds del noyet que entrava á casa seva.

Decidit protector de las Arts en todas las sevas manifestacions, no sols la casa seva era un museu, sinó que arribá al extrem de construir un teatre—joya en sí pe'l bon gust y riquesa que's desplegó al construhirlo y exornarlo—en lo quí, y gayre bé sempre á las sevas despesas, l'art líric y dramátich doná moltas y encertadas manifestacions, fenthi escoltar los seus més ben reputats intérpretes, que generalment ell mateix se triava. En aquell lloch lo senyor Arnús obsequiá als seus amichs ab la festa més espléndida, sens dubte, que haja donat en Barcelona un particular.

Badalona lo feu son fill adoptiu, y ben merescut s'ho tenia per las moltas probas d'amor per ell donadas á la pátria que l'adoptá, enriquintla ab un envejable edifici, l'Asilo de Sant Andreu, per educació y manteniment de noys pobres, costejant tots quants gastos la seva múltiple administració requeria; y si bé tots los infelissos y necessitats que se li acostavan havían sempre trobat en sa llarguesa socós y consols, molt més, si cap la paraula, la trobaren los badalonins, pera quins tanta predilecció y afecte demostrá. Lo dol de l'entristida vila'l día de la seva mort, demostrá ben bé l'afecte que li mereixia qui la havia en tantas ocasions socorreguda ab afecte de fill enamorat.

Senador vitalici, havia militat sempre en lo partit lliberal.

Lo seu tracte era jovial y expansiu, no haventli fet cambiar may cap circumstancia, ni havent lograt la seva aventatjada posició ensuperbirlo. Era humil per temperament y bondat de carácter, fentse per tant simpátich desde'l primer moment en que se'l tractava. Donada l'especialitat de la seva carrera, aquesta sigué sens dubte una de las claus de la seva fortuna, que adquirí tan honradament y á forsa de laboriositat y constancia.

Una intensa y cruel malaltia, ajudada per recrudescencias antigas, lo portaren al sepulcre, morint com á cristiá ab los consols de la religió. Al seu enterro hi correngué tot Barcelona, donant una mostra de dol tan intens com potser may havia donat pera cap particular, y se'n ha anat del món plorat per tothom.

F. DE B.

PERA LA HISTORIA DE LA INDUSTRIA

LLANERA CATALANA

VI

Tornant á fullejar lo llibre de las «Ordinacions fahents per lo offici de parayres extretes del libre vell del dit offici de parayres» del que n'he publicat ja alguns documents en aquesta sèrie de articles, qu'enclouhen cert interés pera'ls que's dedican á aquesta classe d'estudis y m'apar que també pera los fabricants é industrials en llaneria desitjosos de conèxer las vicissituds per que ha passat la industria llanera á Catalunya, m'he trobat ab tres cridas que publicadas pera fer complir acorts presos en Consells ordinaris del ofici de parayres, oferexen profitosos datos pera nostre objecte. Diu axís la primera:

«Ara hoyats que us notifiquen y us fan assaber a tot hom generalment de part del honorable en Barthomeu Bugunya Balle de la vila y terme del Castell de Tarrassa a instancia dels honorables consols de parayres de la present vila de Tarrassa que com per ordinatio de consell de parayres de la present vila á 8 del present mes de jener feta se sia determinat que per quant se veu de cadaldia banyarse los draps de la present vila per los consols de parayres de la ciutat de Barcelona y los perayres desta vila patir moltos danys per dita raho es estat determinat que los baxadors qui apparellaran draps en la present vila que aquells hajan de marcar ab llur propia marcha en la cua del plom que sera posat en lo drap y que en cas lo tal drap marchat ab la marcha del baxador se banyara en Barcelona y sen tornara mes de tres palms que lo tal baxador qu'haura marchat tal drap sie tingut y obligat en pagar tot lo que dit drap sen tornara o tot ço y quant se pagara per raho del que dits consols de parayres de Barcelona condempnat hauran y que los consols de parayres no pugan passar ningun drap que primer no sia marchat ab la marcha del baxador qui tal drap apparellat haura y asso sots bant y pena de deu lliuras moneda barcelonesa partidora per quatre iguals parts la una al official exequutant laltre al acusador laltre ala obra nova y la restant ala lluminaria de dit offici.

«Item que no sia ninguna persona que desta hora en avant gose ni presumisca per via directa ni indirecta enganxar ni desenganxar ningun drap en los stricadors sens llicentia e o presentia del baxador qui tal drap o draps apparallara sots bant y pena de deu lliures partidores com dalt esta dit conformé á la ordinatio sobre asso feta.

«Item mes fonch determinat endit consell que los honorables consols no pugan passar setsens ni vint y dosens sens patrons del día de pasqua prop vinent en avant sots la pena de tres lliures partidores conforme la ordinatio.»

Aquesta crida vá esser publicada per Fèlix Ferrés, corredor públich de la llavors vila de Tarrassa, lo día xxii del mes de jener del any MDLXXXI.

Més avant y portant la diada en que fou publicada, á viii d'abril de MDLXXXVI, s'hi troba en lo esmentat llibre, recondit en lo Archiu Notarial de Tarrassa, la crida del tenor següent:

«Ara hojats tot hom generalment queus notifiquen y fan assaber de part del honorable Francesch Gili balle de la vila y terme del Castell de Tarrassa per la sacra catholica y real magestat a instantia dels honorables consols de parayres de la present vila que com á sinch días del present y corrent mes d'abril se sia tingut y celebrat consell del offici de parayres y en aquell entre altres hagen feta la ordinatio següent, los quals determinaren que a tots los draps ques texiran en la present vila y verals de aquella axi forasters com de dita vila lo tixador o

tixadors qui tals draps tixaran hagen de fer en dits draps la T y la A per significar com son de Tarrassa y aquells se hagen de aparallar en dita vila y passar y esser passats per los consols de parayres de dita vila y lo tixador qui tixara un drap o draps forasters ans de lliurar lo dit drap al amo de qui sera lo hage de manifestar als consols de parayres de dita vila y prestar idonea cautio ab bona y valida seguretad que lo tal drap o draps se hagen de tornar apparellar en la present vila y passar per los consols de parayres de dita vila sots bant y pena de sis lliures barceloneses partidores per quatre iguals parts ço es la una a la obra de la Iglesia nova laltre al official exequutant la tercera als consols de dit offici de parayres y la restant al acusador y guartsí qui guardar sia.»

Lo corredor públich Jaume Costa fou qui publicá l'antedita crida, essent l'Antón Vidal lo quin publicá á XXI del mes de novembre del any MDLXXXVIII la que seguidament transcriuré, no sens fer constar abans qui si no he copiat en primer terme aquest últim document seguint l'ordre de fetxas, ha sigut perque seguint lo dels fols del llibre en que's lleghen, se troba posteriorment á aquellas, la crida que vé:

«Ara hoiats queus fa hom a saber de part del honorable en Jaume Vidal balle per la S.^a C.^a y Real magestat en la vila y terme del castel de Tarrassa ab voluntat dels consellers de la present vila de Tarrassa que no sie ningú que de aquesta hora en avant gose stricar los draps que lo primer que y sera que nol ne puguen traure sino ab voluntat del amo o dels consols y que los dits draps sino se acabarén de exeguar que lo endema sie primer y si altra vegada nos podien exeguar altra volta sie primer fins que sie exut y que no ni puguen portar mes de tres dies cada dia per cada tirador y aço sots bant de vint sous lo terç de per lo dit honorable balle y laltre terç per los honorables de consols y laltre terç per la lluminaria.

«Y mes que nengu pugue stricar nengun scapalo sense licentia den Narcis Farres y sils hi posen sense licentia tant burells com scapalons sots pena demunt dita de vint sous, fetes les dites terses com damunt es dit.»

Exas travas posadas als draps que s'haguessen d'estricar, eran conseqüencia del arrendament que'l gremi dels parayres feya cada any dels estricadors que possehia. Lo donaré á conèxer en altre article.

J. SOLER Y PALET.

LO POU DE MARIA (1)

La Nazarena gentil—á Bethlem tornava,
be ho diuen prou los aucells—d'aquella montanya
que la seguexen cantant—y fentli la gala.
La voltejan Serafins—prenentla per l'Arca,
l'Arca vera de la lley—que'l món esperava.
Durianla si li plau,—damunt de ses ales.
Ella vol anar á peu,—á peu com les altres.

De la ciutat de Davit—á mitja pujada,
de cansament y de set—cau á terra en basca,
A la vorá hi há un aljup—al peu d'una palma,
una dona de Bethlem—hi ve á pouar aygua.
—Me'n volguesseu dar un glop,—un glop de vostra ánfora.
—Prenèusela del aljup,—diu girant l'espatlla.
L'aygua qu'era en lo bell fons,—pujava, pujava
fins al llabi del brocal—argentina y clara.
María hi arrosa'ls seus—de rosa boscana,
mentres canta un aucellet—al cim d'una branca:
«Si coneguesseu, Bethlem,—á quell que t'arriba,
si sabesses qu'es la font,—la font d'aygues vives,
demanariaslin tu—de la que sospiras,
d'aquella aygua que flueix—á l'eterna vida.»

JACINTO VERDAGUER, Pbr.

(1) Del volum *Bethlem*, qu'acaba de publicarse.

BARCELONA.—ASPECTE DEL PASSEIG DE GRACIA AL ANAR Á SORTIR L'ENTERRO DEL SENYOR ARNÚS.

LA PRIMERA PISSARRA, PER E. RAU.

LA NINA IMPROVISADA, PER L. BLONE SIEBER.

L'HEREU SUBIRA

NOVELA DE COSTUMS CATALANAS

PER

CARLES BOSCH DE LA TRINXERIA

ab ilustracions de

JOSEPH CABRINETY

I

L'excursionista qui, de la estació del carril de Fransa, Flassá, se dirigeix á Torroella de Montgrí, passant per Rupió, Parlabá, Ultramort, veurá ans d'arribar á Gualta, á la dreta de la carretera, un poblet quitllat al cim d'una serra, rodejat de murallas enderrocadas y d'alguna torra de refugi ò de guayta, hont la má de la vellura ha posat son color de rovell fosch, realsat per lo vert d'esmeragda de las euras arrapadas que las cubreixen á claps, enfilantse fins á besar llurs marlets. A posta de sol, lo color de rovell pren un tó encès de vell or, y l'eura un vert brillant clar, lluhent, com si'l fullám regalés de ruixim.

Eix poblé és Sant Iscle.

Casas ennegridas, d'aspecte pobre, rònegas, com la major part dels antichs pobles del Baix Empordá; no se'n veu cap d'emblanquinada, ni sisquera la Rectoria, ni la casa del marescal que cura bestias y personas; totas portan lo sagell de la vellura.

L'iglesia es románica. Té un cloquer aixafat, qual cimbori se compon de quatre vigas encreuhadas que portan duas campanas: una grossa per tocar á morts, y l'altra més

petita per tocar á bateig; las duas serveixen igualment per tritllejar.

Sant Iscle es un poble agrícola, de pagesos y jornalers de la terra. La agricultura en nostra desdixada pátria, expremuda pe'ls governs castellans, es massa pobre pera permetre al pagès de fer rabatre sa casa. Prou mals de cap té pera pagar las contribucions. Per altra part, l'aspecte de la vellura del poble es tant venerable, que si en mitx de sas negras torras y murallas s'hi vegés una casa blanca, m'apar seria una profanació.

Cada vegada que pe'l carril passo devant de Hostalrich, m'entristeixen las nafras que cada any se fan á las torras y vellas murallas del poble. Portas, balcon, finestras, lo tot emblanquinat, pintat de groch y blau, foredan los respectables murs seculars que voltan la població. Es lo pigmeo que s'obra pás á través lo colós de pedra; es la obra moderna virolada, raquítica, que com una lepra's pega sobre las ruinas venerables de preuhats recorts.

Tornant al poble de Sant Iscle, enlayrat al cim de la serra de Llivíá, ha d'esser un dels pobles més ventejats del Empordá; las ratxas del canigonench hi deuen fer

de las sevas, mes sos habitants hi son fets.

Los pobles del Baix Empordá son casi tots construhits sobre alturas. Això se compren: en temps d'ayguats tot aquell plá es una mar. Los tres rius que l'atravessan, lo Ter, lo Fluviá y lo Daró, surten de mare, barrejan llurs ayguas; de manera que de vegadas, se pot anar ab barca de Pals á la Escala. ¡Ne voleu de llachs, bassas, estanys, quan las ayguas se retiran! Nius d'infecció de febres palúdicas, que matarian la gent com moscas si no fos l'ayre sá de las alturas, degut á la tramontana. També hi deu entrar la causa dels arròssars que, en lo sigle passat, cubrían tota la plana, qual sembra's prohibí: tantas eran las malalties que delmavan los habitants. L'estany de Ullestret, de poch temps assecat, era també un factor que tenia sa importancia maligna.

Las casas del poble de Sant Iscle no son pas totas casas de pagesos y jornalers. Molt seria que, com la major part dels pobles antichs, espargits en lo Baix Empordá, no tingués son vell casal, com qui diria, son castell feudal, hont viu lo baró, es á dir, lo rich propietari, senyor de la encontrada, á quin tot lo poble fá censos, que posseix mitx terme, sens comptar las heretats que té

en los termes de Serra, Ullestret y Fontanillas. Eix casal es lo casal Subirá. Los senyors que l'habitan, fá centurias, portan lo nom del poble, encara que no sia nom nobiliari; mes ja's sab qu'es la costum que ja tenim explicada en la noveleta *Perals* (*veure Recorts d'un Excursionista*).

Lo senyor Joan Subirá, y avuy son fill Ramon, son coneguts y anomenats, en lo Empordá, per Subirá de Sant Iscle, poguent sols concedirlos hi la partícula *de* que'ls hi pertany, puig que son ciutadans honrats de Barcelona.

L'antich casal Subirá, situat á la part més alta del poble, es verament respectable per sos murs macissos ennegrits, fatxada y portada de pedra picada. Té dos pisos; al primer pis tres finestras d'estil ogival terciari, trilobadas. La del mitx, més alta, té un balcó de barana de ferro que data de la mateixa època. Las finestras del segon pis son finestrons de pedra, soplujats per la llarga cornisa de la teulada que sobresurt de més d'un metre de la paret de la fatxada; entre las teulas, clapadas de molsa, s'hi veuhen matolls de blets de paret y golas de lleó. L'edifici, quadrat, presenta un aspecte macís, aixafat, que'l fá semblar á una presó inquisitorial ò á una fortalesa dels templaris. Está adossat contra una de las torras enderrocadas de las murallas que voltan la població, la qual es de las més ben conservadas; s'hi puja desde'l casal per una porteta de comunicació y una escala construhida dins la gruixaria del mur.

No hi há dubte que eix antich edifici havia d'ésser la primitiva fortalesa aislada del serrat de Sant Iscle, y que las casas que forman lo poble s'han anat edificant, arrambantse al seu amparo. Havía d'ésser la *Força*, ahont la gent dels masos dels encontorns se refugiava ab llurs remats, quan las torras de guayta de la costa de Bagur y del Estartit senyalavan ab fumada, de día, y flamarada, de nit, lo desembarc de moros argelins.

La fatxada dona á un carrer estret, de casas pobres ennegridas pe'l fum, parets bonyegadas pe'ls forns que sobresurten de quiscuna d'ellas. Lo empedrat son penyas esquistosas més ò menos planeras, hont l'herbám creix ufanós. Si no fossen las roderas que de centurias ensá van rosegant lo rocám, ningú diría que hi passés ánima vivent. Eixas roderas provenen dels carrets, tirats pe'l parell de bous, carregats de fems ò garbas que'ls pagesos portan á llurs camps ò bé eras. Però la major part del día lo carrer es desert; la gent al treball; sols s'hi veu alguna lloca ab sos pollets.

S'entra al casal per la gran porta de pedra de tall, de forma rodona, casi sempre tancada per dos batents de roure clavetejats de claus de ferro, de cabota; té un forrellat com una porta de iglesia. Sols es oberta la portelleta baixa y estreta, á sobre quina hi há un picaporta de ferro que representa un coll y cap de drach, en mitx de placa rodona d'estil flamejant.

La entrada espayosa, ab sa volta aixafada, es fúnebre; reb la llum per dos finestrons reixats de ferro; té portas laterals que donan

entrada al trull d'oli; corts, estables, cellers; tot es construhit de volta grassa, que descansa sobre pilastras de pedra picada.

Al cap de vall de la entrada se puja al cancell del primer pis per un'ampla escala de pedra ab barana de ferro, quals grahons suhan l'humitat; reb la claror d'una petita claraboya envidriada, del teulat. S'entra al primer pis per un rebedor espayós quadrat, rodejat de banchs de roure corcats, com los banchs de l'obra de la iglesia. Del rebedor s'entra á la sala enrajolada per una porteta ogival; sala inmensa, que'ls amos del casal cedeixen al poble per las festas anyals pera ballar ab violí y fluiol; hont los passats, per la festa major, donavan áplats homèrichs. Lo sostre es enteixinat entre cayrats de motlluras de guix, ennegridas pe'l fum, despresas la major part. Al entorn, arcas; duas calaixeras; banchs de fusta; caixas esculpidas del antigor, per la roba blanca de casa; un escriptori antiquíssim; cadiras de roure, qual respatlles es adornat de duas columnetas; quatre grans quadros de march de fusta, de pintura escribillada, tant negres, que no's pot distingir lo que representan. Prop de la finestra, una taula llarga y estreta, hont lo porró mitx plè de ví está sempre en permanencia, pera los masovers y censalistas, sempre assedegats, que venen á portar diners al senyor amo. A cada costat de la sala, enfront una de altra, sis portetas ogivals de pedra, baixas, estretas, donan entrada á las cambras del casal, molt espayosas, de moblatje antiquíssim. Cuyna inmensa, ab son escon; rebost, y demés estancias.

Los passats d'en Ramon, inclòs son pare, lo senyor Joan, y sa mare, la senyora Verònica, no eran amichs d'innovacions á la moderna. Lo casal Subirá's trobava com dos cents anys endarrera, conservant lo sagell venerable de la vellesa. Si no fos la eixida arquejada de part de sol ixent, de rica vista, y lo gran patidel peu de la casa, sota l'eixida, hont s'hi veu á córrer conills casulans, en mitx d'un estol de virám, un hom diría que lo casal Subirá es més presó que casa de camp.

A la època hont comensa eixa verdadera historia, vivía al casal Subirá en Ramon, fill únich de son difunt pare, lo senyor Joan, jove d'uns vinticinch anys. Això de vivía, dich mal; vull dir, s'hi trobava, puig que no hi havia viscut gayre. De petit lo havían portat al colégi d'Escolapios, de Barcelona; y acabats sos estudis, seguí la carrera del Dret, á la Universitat. Fou lo darrer any de carrera, després d'obtenir son títol d'advocat, que rebé la nova de la malaltía de son pare.

Se trobava, á las duas de la tarde, al café Colon, ab alguns amichs, entr'ells en Lluís Vilardell, en Tussachs y en Monrós, joves com ell, á llur taula de costum, al cap de vall del café. S'hi reunían tots á la mateixa hora, parlant política, donas, teatres, bellas arts, literatura catalana. Era un diumenge; lo café plè de gent; atmòsfera boyrosa de fum de tabaco; á voltas, en mitx de la fressa y parladissa de la gentada, dels crits de *jboqué!* dels mossos, del drinch de la vaixe-

lla sobre las taulas de marbre, arribavá fins á ells lo sò confús, apagat, del piano que, malgrat la furia artística del pianista, ningú escoltava.

Un dels mossos li portá un telegrama datat de Flassá. L'obrí depressa, tement una mala nova:—«Son pare gravíssim. Vingui tot seguit. Joseph espera estació Flassá.» —Era firmat per mossen Cipriá, lo rector de Sant Iscle.

Se'n aná ab en Lluís á la dispesa; arreglá la maleta, y se dirigiren á la estació de Fransa, pe'l tren de las tres.

—¡Adeu, Lluís! No sé si trobaré mon pare viu. ¡Pobre pare! Té més de setanta cinch anys; res dech esperansar.

—Escriu; donam novas.

—Vaja, ¡adeu!

—¡Adeu!—

Se feren una amistosa abressada; pujá al vagó, tocaren las tres campanadas y lo tren feixuch se posá en moviment, escupint la locomotora glopadas de fum y vapor que s'estrellan contra las vidreras del tinglado.

En Ramon, encara que fos tip de recórrer la línea de Barcelona á Flassá, no era d'aquells que, dins lo vagó, llegeixen un diari, cercan conversa ab lo vehí ò bé s'adormen. A l'anada triava un recó de la dreta del vagó, pera poguer, del finestró estant, contemplar la mar. Se mirava aquell horisont vaporós, que's fon ab lo cel, de tons blavenchs y morats; l'etern flux y reflux de las onas, que venen á morir al peu dels ralls en estesa escumosa..... espectacle grandió, que s'avenía ab sa melancolía, sas ideas tristas, al pensar que en aquella hora son pare potser ja no era d'aquest món; que's trobaría sol, orfe, sense ningú.

Baixá á la estació de Flassá. En Joseph, lo criat de la casa, l'esperava ab la tartana.

—¿Còm heu deixat mon pare?

—Mal, don Ramon.

—¿Feya días que malaltejava?

—Nó, senyor. Ans d'ahir aná, tot passejant ab son bastonet, fins al mas de Serra. A la tornada va caure una gotellada; 's va un xich mullar. Al arribar á casa, li vingué fret; se ficá al llit. Anarem tot seguit pe'l metje de Torroella, que digué qu'era una pulmonía. Eix matí ha tornat; parlava de ferlo sacramentar.

—Vaja, anèm depressa; pica l'euga. ¡Deu vulla que hi arribi á temps!—

Arribaren al casal que ja fosquejava. En Ramon pujá depressa á la cambra de son pare; lo trobá assistit de mossen Cipriá, que li havia administrat los Sagraments á las onze del matí, la Margarida, la Bel y en Pere Rimors. Feya tres horas que havia entrat en agonía.

Mossen Cipriá s'alsá de la cadira hont feya sas oracions, s'atansá vers en Ramon y li estrenyé la má, girant los ulls al cel:

—¡Coratje, Ramon!....—

Los dos s'acostaren á l'espona del llit del malalt.

—¡Pare!.... ¡soch jo!.... ¡en Ramon!.... lo seu fill.—

Lo moribont entrobrí sos ulls envidriats, y res se notá en sa fesomia demacrada.

Morí una hora després. En Ramon li

aclucá'ls ulls, que tenia oberts, y li feu un bes al front, encara humitejat del suhor fret de l'agonia. S'agenollá als peus del llit, orant y plorant. Mossen Cipriá lo agafá pe'l bras, lo feu aixecar y se l'emportá en altra cambra.

—Anímis, Ramon. La mort de son pare ha sigut la d'un bon cristiá; es al cel, y pregará per vostè. A setanta sis anys que tenia, un no's pot esperansar viure gayre més. Hauria desitjat veurel ans de morir; però Deu no ho ha volgut.—

En Ramon, molt afectat, tapantse la cara ab sas mans, res li responia.

Després d'una pausa, lo senyor rector prosseguí:

—Anit vindrá á dormir á la Rectoria.

—Se li estima, mossen Cipriá,—estrenyentli la má;—tant com mon pare sigui assí de cos present, no'l deixaré. No'm falta coratje; soch filsof y resignat. La mort no m'espanta; es un percás natural que tots hem de passar. Ditxosos qui'l passen aconsolats y rodejats per la familia y'ls amichs!—

Mossen Cipriá's despedí d'en Ramon, oferintse com un bon amich en tot y per tot.

Aquest li'n doná expressivas mercès.

A la cambra mortuoria, la Bel vestí lo difunt, ajudat del alguatzil, que també feya l'ofici de vestir los morts y de barber. Li posaren son vestit de drap negre que duya per las festas. L'estengueren sobre'l llit, las mans creuhadas, un Sant-Crist sobre'l pit, las barras lligadas ab un mocador de seda negra, dos ciris á cada costat del llit.

Al vespre, tot lo servey del casal, gent del poble y masovers, pujaren á dir lo rosari.

L'endemá, á las vuyt del matí, comparegué lo fuster de Gualta y un fadrí portant l'atahut.

Ans de ficarli, en Ramon volgué veure son pare per la darrera vegada.

Entrá dins la cambra; s'agenollá, fent una curta pregaria; tocá sas mans de gebre com pera ferli la postrera encaixada, y molt conmogut se retirá de la cambra.

Moments després, lo pim-pom dels cops de martell dels fusters feyan retronir las voltas del casal.

Lo senyor Joan Subirá era un pagès de la lley vella, estimat de tot lo poble, molt caritatiu, un home de bé. Encara que fos senyor, anava vestit de pagès: gech de burat y barret de feltre. Quan lo temps ho permetia, se'n anava á fora ab los jornalers, passanthi lo dia, fentse portar lo dinar, fent rotllo ab ells. Era home de porró, no bebia may aygua; deya que'l ví era la sanch dels treballadors y dels vells, que l'aygua donava febres y era sols bona pe'ls bous.

Alt, magre, cara afeytada, calvo, cabells blanchs al clatell y pulseras, salut ferrenya, fesomia de bé. Al trencar l'alba, ja era de peus.

A las vuyt, després de sopar y dir lo rosari ab lo servey, se'n anava á retiro.

Feya sis anys que havia perdut sa muller, la Verónica, una santa dona, qual mort l'afectá molt y sa salut se'n ressentí. Sempre

parlava d'ella; com se veyá tant sol y trist, deya que no tardaria en seguirla.

Son fill Ramon era son únich consol; de cap manera volia separarse d'ell; lo volia fer ser pagès com tots los hereus Subirá. Mes mossen Cipriá li feu entendre qu'en Ramon podia ésser pagès y advocat; que no convenia á un jove com ell, adornat de bellas qualitats y talent, lo no possehir la deguda instrucció pera tenir una carrera que'l faria figurar y ser útil al país; qu'era precis portarlo als Escolapios y ferli seguir la carrera del Dret, que molt li serviria pera quan administrés son patrimoni; qu'era un sacrifici necessari pe'l bé del seu fill.

Lo senyor Joan accedí, separantse del seu Ramon, quedantse sol al casal ab los vells servents en Joseph y la Margarida.

Tornant ab la mort del senyor Subirá, fou portat á la iglesia y cementiri pe'ls seus masovers. L'iglesieta de Sant Iscle no podia contenir la gent que assistí als funerals. Ne vingué de tots los pobles del Baix Empordá. Dotze capellans; tres oficis celebrats ab tota solemnitat. La Bel, endolada, caputxa negra, donava candeletas als assistents á mida que entravan á la iglesia. Al ofertori baixaren los capellans del chor, dirigintse tot cantant al altar major, besant l'estola del celebrant, y tiravan lo manoll de candeletas encesas, que quiscun portava, dins la peroleta mitx plena d'aygua que presenta l'escolanet. Després d'ells segueix la professó: primer dels homes, després las donas, anant á besar l'estola, tirant la candeleta dins lo perol.

Acabats los funerals y portat lo cos al cementiri, se feu caritat d'un pá de sis lliuras que's doná á tots los pobres presents de la comarca. Foren tant nombrosos, que lo flequer de Gualta hagué de fer cinch fornadas.

Al casal, per donar dinar á tants amichs y convidats que havian vingut de tots los pobles dels encontorns, en Ramon feu venir duas cuyneras per ajudar á la Margarida y demás criadas de la casa. Al tornar del cementiri s'assentaren á la taula de la sala més de quaranta hostes entre homes y donas; lo fuster tingué de afegirhi posts y banchs; dinar silenciós, plè de reculliment, hont se serví ous y bacallá com á la Quaresma.

Los rectors dels pobles vehins vinguts pe'ls funerals, feren honor al dinar de mossen Cipriá, puig sa majordona també tenia cuynera, y los serví plats abundants y ben guisats. A postres foren molt celebradas duas ampollas nacradas, de ví ranci, de Llansá, que feya anys jeyan al recó del celler, sota la boteta del ví de dir missa. Pera digerir y acabar de passar la tarde, armaren algunas taulas de truch prou animat.

L'endemá lo casal torná rependre sa fesomia trista, silenciosa, lúgubre, de presó de la Inquisició.

En Ramon se trobá sol, aislat, com perdut en aquellas inmensas estancias.

Passá los primers días de dol regirant los papers del seu pare, posant en ordre escripturas, documents, pergamins antichs, tancat dins sa cambra, visquent com un be-

nedictí. Hi tenia una biblioteca de més de cinch cents toms, nous, vells, de pergamí, arplegats pe'ls passats, pe'ls oncles, l'oncle frare, l'oncle metje, l'oncle filsof. En Ramon durant sas vacances no s'hi havia entretingut gayre; però com era estudiós y que per altra part se veyá obligat á passar l'any del dol á Sant Iscle, los examiná ab curiositat, cridantli alguns l'atenció: Flosfia, Ciencias, Medicina, la *Suma* de Sant Tomás, autors clássichs, grechs, romans, en mitx de breviaris y missals rosegats per las ratas; Jurisprudencia, Crónica de Pujades, de Desclot, de Muntaner; una enciclopedia del sigle XVIII, etc. Passava llargas horas del dia llegint.

(Seguirá.)

LO TORRENT DE PARELLS (1)

En mitx de rudes serres encrespades,
ones petrificades
del vell món remogut en temporal,
sembla que'ls genis del terror s'uniren
y fins al mar s'obriren
aquest passatge per carrer triumfal.

Per blaves timbes ve'l torrent d'Aubarca;
l'horrenda *Fosca* abarca
les aygues pures devallant del *Gorch*;
y dels dos torrentals per confluencia,
sa greu magnificencia
desplega formidable l'*Entreforch*.

Com á murades de macissa roca
que fins als núvols toca,
una y altra ribera va crexent.
Si alguna penya més gegant s'empina,
la testa més inclina
conmoguda d'esglay sobre'l torrent.

Com á boques d'oracle, obertes coves
apar que donin noves
de vells misteris ignorats pe'l món.
Tal roca per los segles llavorada,
ab l'obra esculpturada
d'antiquíssimes gestes se confón.

Alçant la vista, que l'esglay abaxa,
no més blavenca faxa
de cel se descobreix, tal com un riu
que va torcent lo pas allá en l'altura
enclòs dins l'estretura,
per entre'l doble penyalar aspriu.

Axi segueix l'abisme torrentera,
semblant á una rodéra
qu'un jorn pregona sobre'l món traçá,
dels ablanits penyals en les entranyes,
passant per les montanyes
la carroça vivent de Jehováh.

Arreu festonan exos murs d'abisme
ab mágich simbolisme
semprevives silvestres y lloré;
com si diguessen: «L'inmortal memoria,
la brosta de la gloria
per aspra via y ab afany s'obté.»

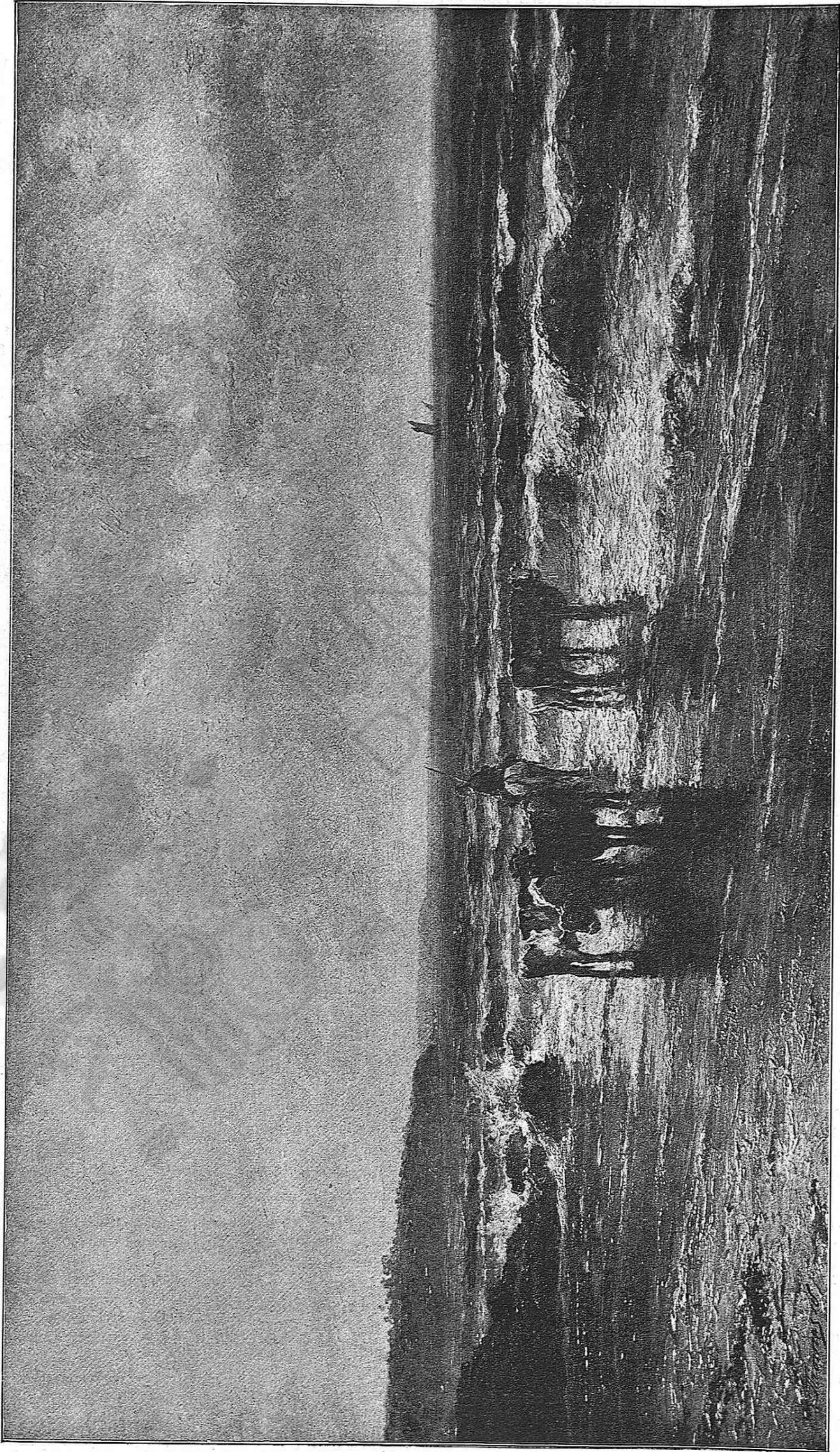
«Sols juntant la fatiga ab lo coratge
ateny aquest paratge
lo fill dels homes, caminant mesquí;
mes pe'l coratge y la fatiga inmensa
n'es alta recompensa
mirar..... ¡lo que's pot veure sols aquí!

MIQUEL COSTA Y LLOBERA, Pbre.

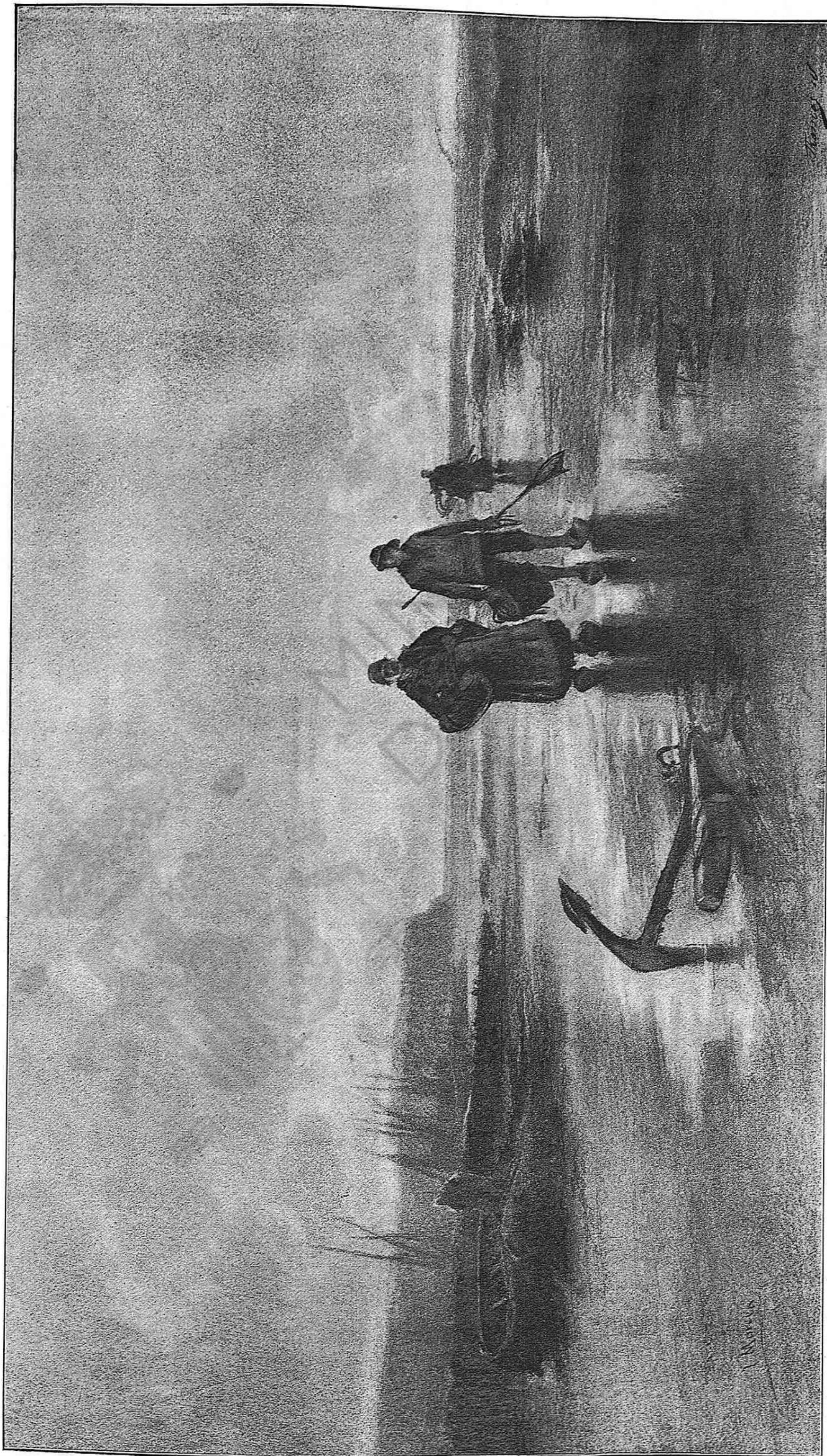
(1) La grandiosa maravella natural á que's refereix aquesta poesia, está amagada en lo més inaccessible de les montanyes de Mallorca, entre'ls térmens de Sóller y d'Escorca. Una de les branques del famós torrent naix en lo *Clot d'Aubarca*, baix del santuari de Lluch; l'altra surt del bellíssim *Gorch Blau* y corre per una especie de túnel enorme, anomenat *La Fosca*, fins á reunir-se ab lo primer torrent en lo paratge dit l'*Entreforch*, entre altíssimes serres verticals. Axi encanalat, continua'l torrent fins á desembocar en la *Calobra*, á unes dues hores de l'*Entreforch*.

QUADROS DE JAUME MORERA Y GALICIA

† d'últimament a Madrid.

PLATJA DE NORMANDIA

MARINA

TRADICIONS RELIGIOSAS POPULARS

DE CATALUNYA

A la meua amiga y distingida postissa Na Victoria Penya d'Amer.

LA VERGE DE L'EURA

Al poble de Santiga hi há una capelleta ab una imatge de la Verge, á la que tenen molta devoció tots los seus vehins, y de la que n'explican com fou trobada y'l miracle que ara, ajudant Deu, vaig á contarvos.

Hi havia al peu de un lladoner arrelat á un marge y mort, ben segur de vell, una eura que, enfilant-se pe'l seu tronch, l'havia dexat cobert del tot fins á sas més petites branquetes. No molt lluny d'aquell arbre mort, tenia per costum anarhi á jugar la canalleta del poble, y per allí corrian també las gallinas, que no tenint prou espay á las casas, exían á fora á terrejar. Succedí que un día mentres las criaturas jugavan al seu peu, veieren á una de las gallinas entrar y sortir per un pont petit, que tant com bonich semblava fet d'expres, que feyan las euras fins al peu mateix de la soca del lladoner. Tant fou lo entrar y sortir de la bestiola, que encuriosí á las criaturas, y comensaren las unas ab las altres á comunicarse sa sorpresa, acabant per resoldres á escorcollar lo buyt, á fi y efecte de saber lo que feya la gallina allí dins. Al atansarhi la canalla, ja's pot contar ab quin esvalot fugí aquella escatinyant y batent las alas. Lo més atreuit de tots ells ficá'l bras dintre'l forat tant com va poguer, y tots los demés l'enrotllaren esperant á saber que hi trobarían. Un bon xich va costarli de treurho; mes al últim fent un esforç ho va lograr.—Es una nina,—digué; del que tots n'hagueren gran sorpresa. Cridant y esvalotant com ells ho saben fer, comensaren á jugarhi posantli un mocador al cap y un davantal al cos, y axis van divertirschi una molt llarga estona; fins que dels jochs ne vingueren las disputas y barallas perque tots la volían, y fou precis per acabarlas que'l que l'havia trobada, qu'era dels més grans, desempellegantse á cops y empentas dels uns y dels altres, fugís correns ab la nina cap á casa seva. Presentada als seus pares la trobada, escoltaren ab sorpresa tot lo que'l noy los hi contá, y boy mirantla, veieren qu'era una imatge de la Santa Verge, bastant ennegrida pe'l temps y las plujas; però ab tot y axò molt ben conservada. Aquella bona gent, no volguent que la canalla hi jugués, la penjaren dalt del escudeller de la cuyna, al objecte de que no poguessen arribarhi.

Passaren molts días y molts mesos, en que la canalla tingué de mirársela com la guineu los rahims de la parra; fins que un día, trobant una escala que per casualitat s'esqueya á ser arreconada allí, s'hi van enfilear y van pendre la Verge, que per ells seguía essent una nina, fugint ab ella cap al riu á jugarhi. Heus'aquí que tot d'un cop comensa á atansarse una gran tempestat de trons y llampechs que feya rato se sentían, si bé que molt fondos, y una grossa nuvolada aparegué negra y amenassadora al cim de las montanyas vehinas. Las mares, vegént-sela ja á sobre, exirén á cercar als seus fills; los homes dexavan las feynas del camp per buscar axapluchs; los remats s'endressavan als corrals, dexant-se guiar pe'ls pastors, y'ls aucells, no veientse prou segurs dalt dels arbres, cercavan redós á las teuladas y porxos de las masías. La fosca crexia per moments, y era trencada tant sols per l'enlluernament dels llampechs; la remor dels trons tot ho axordava, y ab ella's confonían los crits desesperats que aquellas donas mortas d'esglay lleansavan perque fossen sentits dels nens que cercavan y no veyan enlloch. Una d'ellas, com afollada y empesa per un trist presentiment, correu de cop al riu, que ja's sentia baxar gros y de terrible empena. Las criaturas, assegudas al mitx del seu ample jas y fent una pila ab la sorra, clavavan al mitx ab grans demostracions de alegría la Santa Imatge que havían pres

de dalt del escudeller. Tanta era sa fal-lera, ó axis ho permeté Nostre Senyor per moure'l poble á devoció d'aquella Imatge, que no havían fet gota de cas de la tempestat, ni s'havían adonat de la riuada que baxava roja y cargolant sas onadas que arrebas savan tot lo que's trobava al seu pas. ¿Com anarlos á lliurar, ni com socórrels, si ja havían fet tart? Freda, inmou, restá aquella dona, y abiat ab ella tot lo poble, esperant tant sols de la misericordia divina la salvació de sos fills. No's feu esperar. Al ésser lo riu al indret dels noys, se partí en dos brassos, dexant en sech aquell aplech d'angelets de Deu agenollats los uns y'ls altres asseguts al vol de la Verge, tornantse á juntar més avall pera seguir sa arrebasadora y terrible corrent.

Agrahits los del poble á tan senyalat miracle, se agenollaren tots y endressant sentits prechs á la Verge, van esperar que fos passada la tempestat per recullir á sos fills y la Santa Imatge, á la que alsaren en penyora d'agrahiment la capella ahont encara's venera.

LO SANT CRIST DE BALAGUER

Lo Sant Crist que tenen encara avuy día las monjas de Balaguer, en temps molt passat havia pertenescut á Baritho, poble de Palestrina. Fou assotat y altamente profanat pe'ls juheus; després, quan lo dit poble va caure á mans dels moros, aquests lo lleansaren al mar, y conta la tradició que en lloch d'anarsen á fons, surá, y emprengué camí atravesant lo Mediterrá fins á la nostra costa, ahont enfilá pe'l riu Ebro fins al punt ahont reb las aygas del Segre, seguint després lo curs de aquest arribant á Balaguer, ahont aturantse s'arrambá á la vora del riu. Un pescador que s'esqueya á ser per allí, lo vegé pujar duhent sobre la creu tres ciris encesos: un á cada extrem dels brassos y un altre un poch més avall d'ahont tenia'ls peus clavats; volgué probar de trèurel, y llavors lo Sant Crist se retirá fins al mitx del riu; emperò sens pendre camí ni ésser arrastrat per las aygas. Sorprés lo dit pescador de un fet tan extraordinari, correu á donarne part al poble, y vingueren en gran nombre los habitants de Balaguer, y ab ells lo seu batlle; mes per molts esforços que feren á fi y efecte de trèurel á terra, no ho pogueren lograr, perque tot just s'hi acostava algú, lo Sant Crist fugía altra volta al mitx del riu. Maravel·lats del cas, anaren á avisar al convent, quina abadesa era tinguda per molt santa, al objecte de que tal volta á n'ella no se li allunyaria, y axis succedí. Un pich aquesta fou al costat del riu, lo Sant Crist s'atansá de nou á la vora, y llavors, prenentlo ella ab sas mans, pujá fins á dalt per ella sola, ab tot y ser dona y feble, aquella imatge que no podria pas portarla lo més valent bastaix.

LA VERGE DEL CLAUSTRE

La Verge del Claustre de Solsona es una imatge molt antiga de la Mare de Deu, tan antiga, que diuen es dels primers temps del Cristianisme, com que ja invocada dels reys goths havia rebut d'ells nombrosas presentallas.

Quan los moros vingueren á aquesta terra, tement fos profanada, la varen amagar dins del pou dels claustres, fins que molt temps després, quan ja tornava á estarne ensenyorida l'arma cristiana, y quan ja se n'havia perdut tota recordansa per haver passat molts generacions d'aquella que l'havia amagada, la varen trobar de la següent miraculosa manera.

Un noy que estava jugant aprop del pou ahont hi havia la Santa Verge, saltant per allí ab la vivesa y lo poch seny propis dels seus anys, va abocarsehi, y perdent l'equilibri, s'abalansá y caygué á fons. Al veureho la pobre de la seva mare, lleansá un crit de esglay, y corrent á la barana del pou, lo cridá afollada, rebent una gran sorpresa al sentir la veu del

seu fill que li deya:—No plori, mare, qu'estich als brassos d'una senyora, y no'm so fet gota de mal.— Al sentirho la mare, entre sorpresa y espantada, correu á avisar als frares caputxins, y abiat tot lo poble n'hagué esment; y baxant al pou, trobaren al noy assegut á la falda de la Verge, davant de la que cremava una llantia.

Llavors pujaren l'Imatge, y trayentla del pou la portaren ab professó á l'esglesia, ahont van posarla al altar major; mes al endemá havia desaparegut de l'altar y del temple, y van trobarla al pou altra vegada, d'ahont la van treure de nou y ahont de nou torná per duas vegadas més encara, fins que compréent la seva voluntat, li axecaren una capelleta al costat mateix de la boca del pou, y allí van posarla. Més tart, feta ja la capella, y á la primera funció que hi celebraren, se va sentir, estant ben seré'l cel, un gran tró, al mateix temps que un llamp encenia la llantia del altar, ab lo que'l poble doná per cert l'haver interpretat la voluntat de la Verge.

Fou molt invocada en llurs batallas dels capdills de la Reconquesta, que li feren ofrena de ricas presentallas, molts terras y rendas, tenint en vassallatje los castells de Llobera, Olius, Lladurs y Castellvell, y portant entre altres lo títol de Marquesa de Olius.

Baix la seva invocació s'han verificat grans prodigis, y ho es especialment per obtindre la pluja. Consta en un manuscrit del segle passat, que á una professó que va ferse per obtindre-la, una vegada que tot estava casi perdut de sech, al sortir de la capella la Santa Verge, los rossinyols la saludaren ab sos cants, acompanyantla tot lo camí volant al entorn del seu tabernacle.

J. S. DE FÁBREGAS (AGNA DE VALLEDAURA).

DE LLAGOSTERA A S. FELIU DE GUIXOLS

La població.—Salubritat de Llagostera.—La font de Panedas.—Mellores recomanables.—Lo Casino llagosterench.—La Lliga.—La industria tapera.—Visita á algunas fábricas.—La vía de Gerona á Sant Feliu.—Un empresari digne d'esment.—Recort d'una sardana.—Despedida.—¡A Sant Feliu!—De Vall d'Aro á Sant Telm.

Entre mas recomanacions pera Llagostera, en portava una dirigida al reputat metje don Manel Martínez de Huete, qui, després de rebrem ab una atenció propia de son carácter atractívol, me doná algunas interessants noticias sobre la població.

—Haurá observat—va dirme,—que sa situació sobre una carena molt orejada y sos amples y nets carrers li donan una salubritat que's reflexa en las francas y sanitosas caras de sos habitants, casi tots pajesos ó tapers.

—Sí, senyor, y comprench que vostès hi tindrán poca feyna á Llagostera, fora en cassos d'epidemia. — Y aquí encara hi sont molt raras, puig no s'hi conexen aquí més que las malalties estacionals. Mes las ayguas hi escasejan molt y's distingexen per lo cruas.

—No obstant, he sentit parlar de certa font anomenada de Panedas....

—¡Ah! sí, senyor; es d'aygua minero-medicinal, molt rica en ácid carbònic, carbonats y otras sals alcalinas y ferruginosas, que'ls metjes ordenem, y ab molt bon resultat principalment en las afecions del pahidor, del fetje y de las vías urinarias, sent ensemps tónicas.—

En aqueix mateix sentit me parlá també lo acreditat apotecari de Llagostera.

Casi tota la població se troba extesa á la dreta de la carretera, venint de Cassá, y la part més bonica es la baxa, ab sa rambla ó passeig espayós y acabat de construir y ab algunas otras milloras que honran al municipi de dita vila.

A son ilustrat y amable secretari, don Joseph Bagudá y Buhigas, dech importants noticias y li agrahesch molt las atencions que, portat de son amor á

son país, ha dispensat á aquest cronista de las cosas catalanas.

* * *

Vaig arribar en día de festa y m'acompanyaren al Casino Llagosterench, que's un dels més animats que he vist en mas excursions.

Lo local es molt espayós y no hi falta cap dels atractius que reuneixen y barrejan al treballador ab lo industrial y ab lo propietari, fent més estretas y corals sas relacions ab la igualtat democrática de que es exemple tota Catalunya ab sas innombrables societats d'aquest gènere.

Després vaig visitar la *Lliga Llagosterenca* que en son objecte s'assembla á la que tenim á Barcelona en lo carrer de Fontanella, y que fou creada ab un fi concret y molt convenient, lo de vetllar per la puresa de la administració local y defendre los interessos comunals y particulars. De manera que'ls seus socis, procurant tenir de sa part la rahó y la justícia, y formant una unió poderosa, no han de témer los torts de la arbitrariedad.

Axís, donchs, deurían crearse en los pobles moltes associacions com la *Lliga Llagosterenca*. Los dignes president y secretari m'ensenyaren los estatuts ab que's regeix, redactats ab gran esperit práctic y fina penetració de lo avenir.

—Si realment poden cumplirse tots sos articles,—vaig dirlos hi al felicitarlos,—han conseguit vostés un gran triomf.

* * *

Hi há á Llagostera menos fábricas de taps de suro que á Cassá de la Selva, però treballan en análogas condiciones. Com, además d'axó, segons mon itinerari, no podia aturarme molt, vaig visitarne molt pocas.

En recordo duas en dos carrers anomenats de Girona y de Barcelona: la fábrica de don Joan Gandol y la de don Pau Maimir, abduas molt conegudas, y en las que hi he vist treballar á la perfecció tant lo gènere de preu com lo més ordinari y ahont hi vaig veure un mostruari de taps molt complert.

—Aquí, com á Cassá,—va dirme lo senyor Gandol,—treballem ab arreglo á la demanda exterior. En las èpocas de major vitalitat d'aquest comerç, es necessari treballar ab una llestesa febrosa, y de vegadas encara no n'hi há prou, puix succeeix que'ls *pedidos* son apremiants y á la fábrica no hi há arribat tot lo suro que há de menester.

* * *

Me presentaren al inteligent empresari de la vía férrea de Gerona á Sant Feliu, don Lluís Garavetti, un italiá qu'estima molt á nostre país, y que además dona probas d'una activitat comparable á la de son paysá Bonaparte, havent avansat los treballs baix la sevá entesa direcció d'una manera sorprendent.

Axís, abiat á Sant Feliu ahont residexen los principals accionistas d'aquella vía que promet tant beneficiosos resultats, vaig sentirlos hi parlar del senyor Garavetti d'una manera molt honrosa.

—¿Pensa vostè estarse molt en nostre país?—vaig preguntarli.

—¡Oh!—va respondrens mitx rient.—Lo país me agrada molt y lo que es jo tinch ganas d'anar treballant.—

Al exir de la iglesia, que es bastant grandeta y te un ben tallat campanar, me sorprengueren agradablement las notas d'una sardana, que ballavan en la plassa devant d'un públich compost quant menys per la meytat dels vehins del poble. S'hi veyan barrejadas las barretinas ab los barrets y las catxutxas; los calsons ab los pantalons, y ab las mantellinas los mocadors del cap, mes eran las barretinas las que davan lo tò al espectacle, de manera que al pregun-

tarme una criada de la fonda, alegre moreneta que havia ballat tota la tarde, si m'agradaria pendre part á la sardana, vaig respondreli:

—Molt, mes será un altre día que porti la barretina.

* * *

No'm despediré de Llagostera sense dedicar un recort d'agrahiment al distingit atvocat don Jaume Roure, diputat provincial, jove d'una cultura y una ilustració que lluhiria en un gran centre com Barcelona ó Madrid, y que prefereix la vida modesta encara que sempre laboriosa d'un poble com aquell ahont hi té sas afeccions. Se portá ab mí d'una manera tant afable y atenta, que, com á escriptor y com á viatjer, he de remembarho en aquexas planas y á lot arreu.

Y ara, cap á Sant Feliu de Guíxols.

Es un verdader viatge de recreo, quals impressions delitosas pujan de punt al acostarnos á dita població, contemplant lo espléndit panorama de la Vald'Aro, ab sos accidentats y poètics caserius, que semblan altres tants pessebres de Nadal, á la distancia á que s'oviran desde la carretera.

En aquella vall delitosa comprench bé que hi

visca en Joan Sitjar, un poeta angèlich quals cabells son blanchs com aquellas casetas y qual vida sembla talment incompatible ab la baxa prosa d'aquest món.

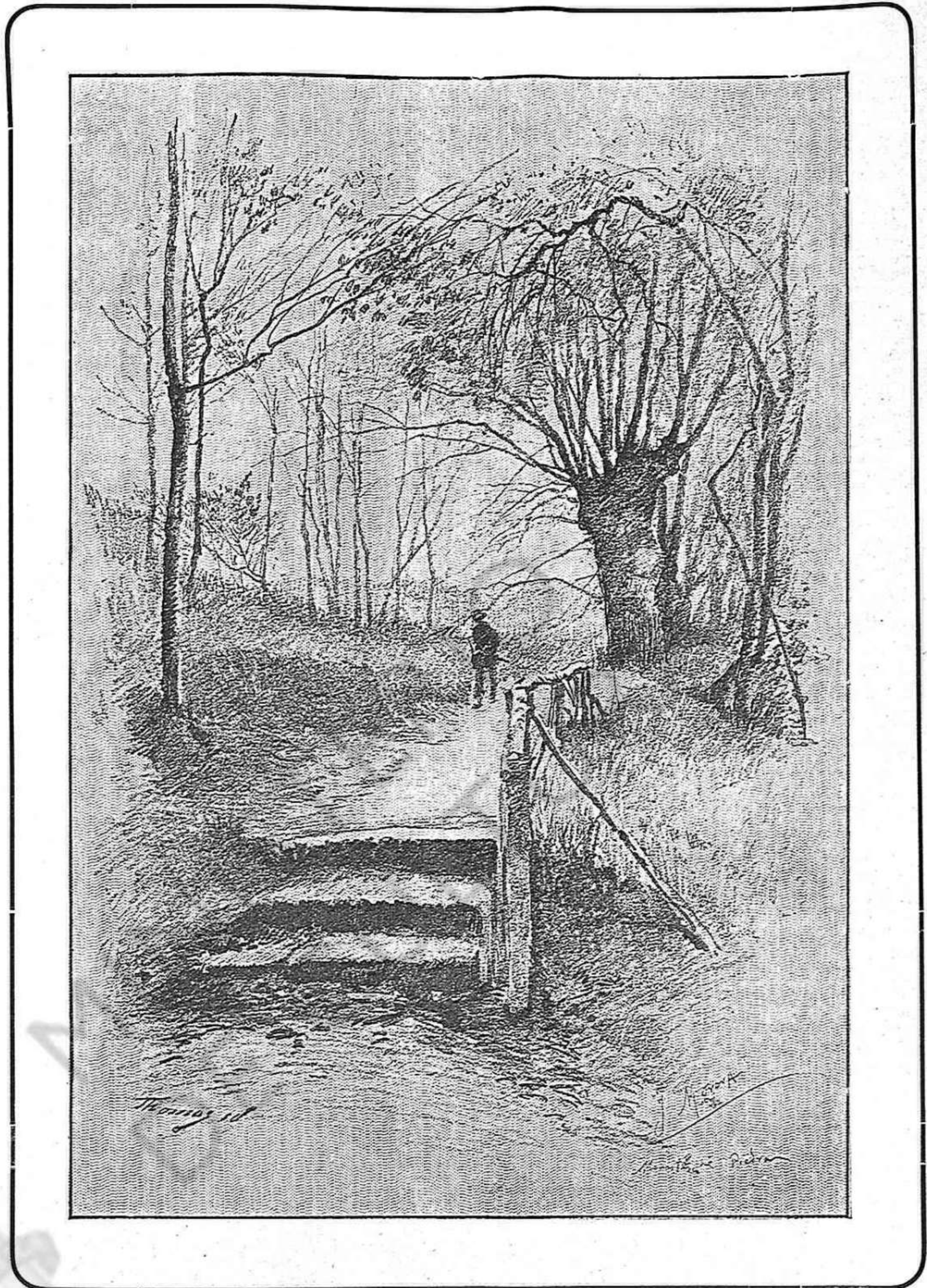
La entrada de Sant Feliu es també molt hermosa. Té un aspecte senyor que tot seguit indica riquesa y prosperitat; y quan s'ha atravesat la Rambla, y sobre tot, quan s'ha vist la vila desde la cima de Sant Telm, encisat per lo rondinar d'aquellas onadas del blau més pur del Mediterrá, pot assegurar-se que un se troba en un dels pobles més bonichs de Espanya.

Lo amable *cicerone* que m'acompanyá á dita cima, lo que s'associá ab exquisit sentiment á mon poèlich plaher, allá ahont d'una banda nos espmá la imponent grandor del mar, y per l'altra nos atreyau las ratillas verdejants d'una terra fertilíssima, mentres á nostres peus exten la vila de Sant Feliu sas galas y sos brassos, com nereida satisfeta dels amoxaments del mar, fou don Pere Garriga, director del Colegi Vldal y escriptor molt estimable.

Per ell, donchs, ensemps que per nostre amich lo inspiradíssim Agulló, que's portá ab mí com un germá, será ma primera salutació desde aquí.

Y fins á un altre día.

L. GARCÍA DEL REAL.

PAISATJE, APUNTACIÓ PER JAUME MORERA Y GALICIA.

† últimament á Madrid.

DANSA MACABRE

Dimecres de Cendra.

Lo gran moment de la orgia
es quan mitja nit se'n ve;
tothom en gosar somia,
es la virtut heretjia
y religió'l desenfrè.

La impudicia y la llicencia
avuy se donan lo bras;
no hi há allí concupiscencia
que no's mostre ab insolencia
y presideix Satanás.

¡Ay! donzella recatada,
qui t'ha vist y ara't vejés
ab ta insolenta mirada,
¡ja no tornarás honrada
al costat del teu promès!

Casta esposa, tendra mare,
en què has vingut á pará,
pura per tots ahí encara,
¿còm podrás alsar la cara
devant dels teus fills demá?

Lo desitx allí fuetaja
á aquells esclaus de la carn;
lo plaher no's regateja,
y's canta y's baladreja
de tot lo gran fentse escarn.

Lo món d'ú qu'es la diada
y al món jo seguesch també;
si una conciencia honrada
sobra aquí, d'una estrebada
fins el cor m'arrancaré.

Amichs, endevant la festa,
la vida es sols un instant,
y romp la cobla faresta,
igual qu'un trò de tempesta
les ànimes sublevant.

* * *

Fa'l Cid l'amor á Eloissa,
vestit ell de punta en blanch,
y ab ulls d'enamoradissa
balla una monja clarissa
ab Tirteu lo cama-ranch.

A un primer cònsul de Roma
la Pompadour ha atrapat;
á Edipo Ninón embroma;
Diògenes, no trobant l'home,
per una dona ha passat.

Cèsar, cansat de combatre,
d'ú versos com un histrió;
Catón ven amor á quatre,
y del bras de Cleopatra
va Publi Ovidi Nassó.

Lo seu regne ab una bruja
juga als daus Jaume primer,
y un frare de la Cartuxa,
qual rostre'l plaher dibuxa,
esbronca á la Lavalliere.

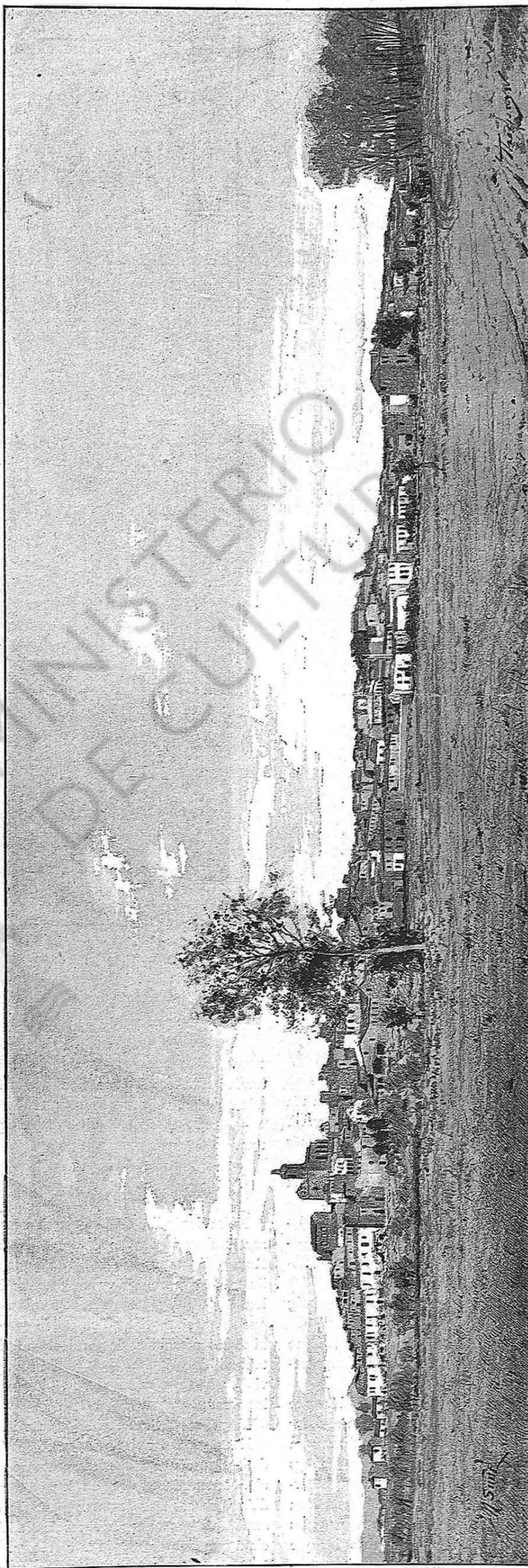
Una hermosa bayadera
torna boig á Coriolá,
y ans d'aná á Muret don Pere
per ferse ohí's desespera
d'una reyna de Sabá.

* * *

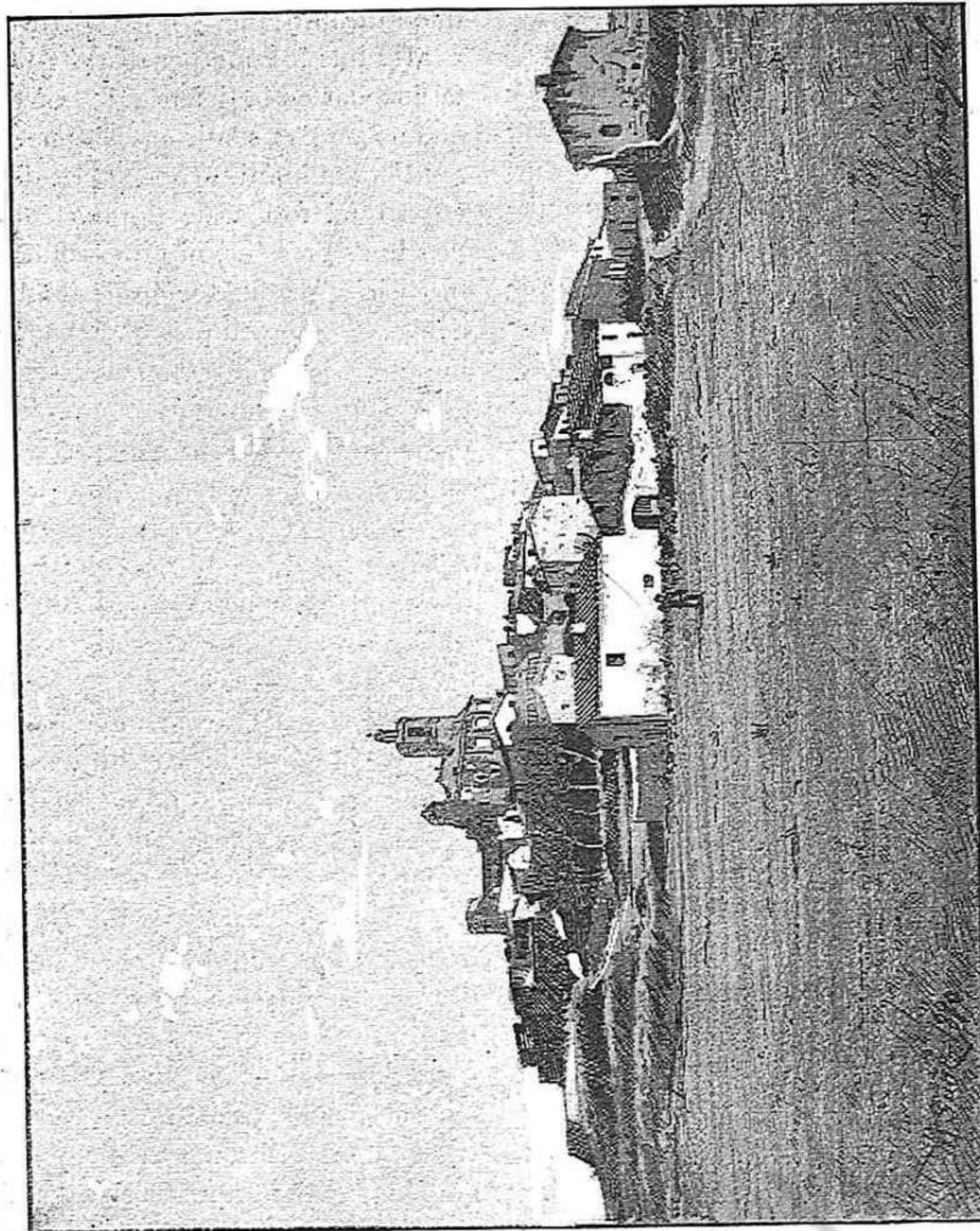
Jo á una hermosa Valentina
faig olvidar de Raoul;
té magestat de regina
y en l'álè flayre divina
de les roses de Estambul.

Cap com ella tan hermosa,
¿còm mos sentijs sab fe'esclaus,
còm la passió amorosa
en son ànima s'imposa
y's filtra per sos ulls blaus!

LLAGOSTERA. — DIBUXOS PER M. SUNÉ.

VISTA PRESA DESDE'EL PASSEIG

ENTRADA PER LA CARRETERA VELLA

¡Còm l'avalot la fascina,
ab quín tendre llanguiment
son front ceya-ros inclina
en ma espatlla, còm domina
al deber lo sentiment!

Y del vals en les onades
nos llessèm ¡ab quín ardor!
Som dos ànimes lligades
qu'allí empeny á fuetades
lo desitx provocador.

* * *

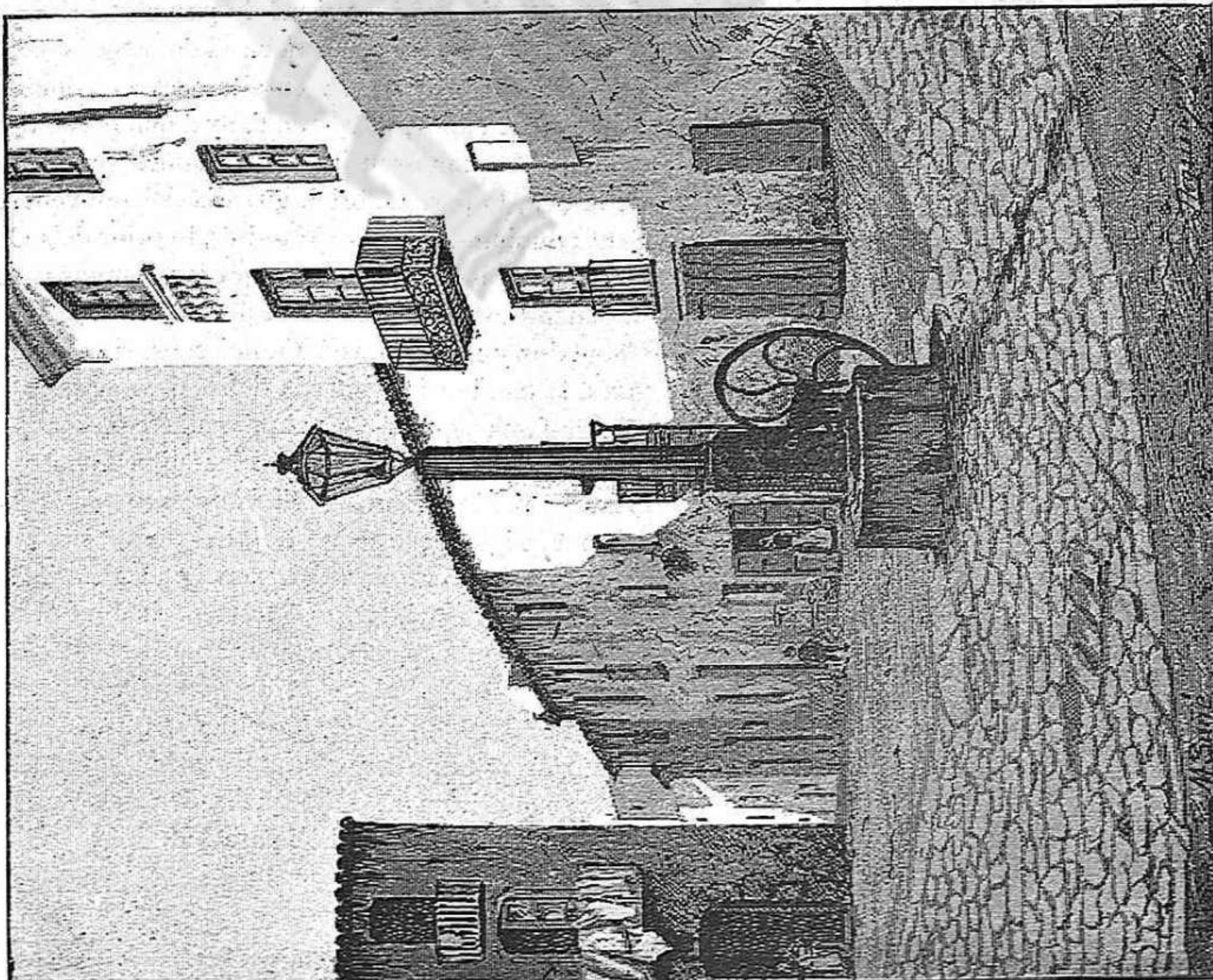
Y entre'ls crits y riallades
qu'atía'l goig sens cessar,
dotze llargues campanades,

sonores, graves, pausades,
volan desde'l campanar.

Mes la orgía no s'atura;
ressonan els instruments,
y del bronzo la vèu pura,
ressò d'una sepultura,
ofegan lúbrichs accents.

Veu del dimecres de Cendra
no hi há qui t'escolta allí,
encara hi há pler per vendre,
encara á Deu pot ofendre
Baltasar en son festí.

La vèu de la penitencia
també la ofego jo al pit,
y abrusador, ple d'ardencia,

PLASSA DEL MERCAT

al front d'ahont la ignocencia
per sempre més ha fugit,

un petó poso ab ma boca,
inmens, gran, desconegut;
es lo petó que provoca,
lo petó ab que'l món trastoca
sigles há l'Àngel caygut.

* * *

Horror, horror cent vegades,
¿qu'es lo qu'estrenyo en mon pit?
¿Quí es qu'axis ha trasmudades
aquelles formes gemades
en sech cadavre encongit?

No es pas, nó, fantasma horrible
forjada pe'l pensament
en nit d'insomni terrible;
sobre mi sento invencible
son poder qu'es mon torment.

Me té á son coll abressada
com serpent de Laocont,
y ab sa boca escaxalada
á cent per hu la besada
me torna sobre mon front.

Tot al entorn se trasmuda
com per art d'encantament;
la vida va de vensuda,
l'infern mateix en ajuda
de la mort corre amatent.

Los ulls de tots fosforexen
com inquiet esperits,
y aquell mar d'ombra ferexen
mil blasfemies qu'axis crexen
com d'una canilla'ls crits.

Cadavres per tot sens nombre,
confusió, crits, horror,
la claró'ha fet lloch á l'ombra
y á caball de pals d'escombra
les bruxes van á sa cort.

Horrible dansa macabre
que Satanás presideix
al devant del món cadavre,
general qu'á cops de sabre
valor als seus infundeix.

De ma espantosa parella
pretench debades fugir,
sos brassos son ferrea anella
que'm lligan, reu en capella,
per ferme ab mon crim morir.

L'aurora apunta galana
dexondada als crits del gall,
y ab tendre sò la campana
al home'l tribut demana
del hermós y sant treball.

Fins á ma finestra arriba
lo cant del món feynador;
la cansó tendra y joliva
s'allunya, com fugitiva
aureneta á la tardor.

Del jorn naxent la rialla
me desperta aclapat,
la suó'en mon front devalla
com si hagués tingut batalla
ab cent gegants al plegat.

Del matí al dols *Pare Nostre*
tot mon ser s'ha conmogut,
un món de consol se'm mostra
y'l riu del plor per mon rostre
se desperta revingut.

Ma vida com un fantasma
s'alsa á mos ulls del passat,
mon crim retrech y mon blasme
y exclamo en terrible espasme:
¡Ay, si'l somni fos vritat!

RAMÓN HENRICH.

LO SANT CRISTO DE LA SANCH

I

Per fervos ben bé cárrech de l'escena que us vull referir, forsa es que feu un salt, no molt gros, en lo espay; però sí per tots més considerable en lo temps. Es lo lloch la honorable ciutat de Manresa, y ja veheu que essent casi bé ara un arrabal de Barcelona, la distancia no es pas grossa: tant s'es acostada, que's pot dir que á un mateix temps som á Barcelona y á Manresa; ab duas horas y pico de diferencia som á la Rambla y al carrer de Sobreroca: ab duas horas y pico de diferencia som á la Catedral y á la Cova de Sant Ignaci. Mes axò mateix que acosta en l'espay, allunya en lo temps, y fa que lo salt temporal haje de ser més gros.

No us penseu que vulla portarvos á molts sigles enrera, cá, ni tampoch vull que sortim del present sigle; però axò sí, hem de tornar á aquells anys en que per anar de Barcelona á Manresa no hi havia més qu'un trist caminet de ferradura, en que lo Tet y'l Mariol, los traginers ordinaris que portaven las cartas y recados de l'una á l'altra ciutat, passavan per Tarrassa, las aubagas de la Barata y Rellinás, cap al Pont de Vilumara y cap á Santa Clara, y que per salvar la distancia ab bon temps, sense neus y sense plujas, no podían pas passar ab menos de dugas jornadas.

Los viandants, com podeu pensar, no eran pas gayres; lo Llogari Serra, lo Batlles ó algun altre mercader que anava ó venia ab la companyia del Tet á mitja carga, caminant estonas, á dalt del bast á las pujadas, portant per objecte la compra de sedas de Valencia ó la venta de la seda texida y retorfa. Trobá d'aquestos mercaders que tenían costum de anar pe'l món y també á França, no sortia pas un ciutadà de Manresa per anar á Barcelona que no fes testament, no hi confessés y combregués abans de emprendre lo viatge. Axís, arregladas y preparadas las cosas del cel y de la terra, s'arriscavan ab confiansa los perills desconeguts, sempre possibles y temibles per qui está fora de casa, y la familia quedava sossegada, tranquila y confiada per la sort del ausent.

Novas d'ell no n'arribavan, ó bé fins al cap de quatre días que portava lo Tet los quatre mots de lletra que havia fet l'expatriat, al baxar del matxo al hostal de la Bona Sort; però axò sí, mentres la ausencia durava, cremava la llantia davant de la Verge dels Desamparats, y al acabar lo cotidiá rosari no mancava lo parenostre demanant la protecció del cel per los que per ausencia y viatge estan en perill. Donat l'estat de cosas d'ara, ¿no us sembla que axò es molt lluny? Donchs no ho es gayre: tal com us ho dich passava á l'any 1810.

II

Lo general Duhesma manava dins Barcelona; Schwartz, enviat per Duhesma á Manresa, tingué que tornar enrera lo día 6 de juny de 1808, quan los manresans, igualadins y sampedorenchs, aplegats y amotinats en los turons del Bruch, á escopetadas y crits y redobles d'un jove timbaler que reunyían per totas las concas dels environs del Montserrat, espantavan á sos soldats y los feren tornar á corre cuyta cap á Martorell, passant primer per Esparraguera, ahont en tant llarch córrer en feren de francesos gran xafada. Mes, després de l'any vuyt, vingué l'any nou y l'any deu, y los del gabaig ab altres embestidas y gran munió de gent ben armada, pogueren arribar á la ciutat qu'havia escrit per lema: *primer cremada que francesa*. Cremada fou en veritat, primer que francesa, però francesa al fi, mentres los gabatjos la trepitjavan; francesas las llosas dels carrers á estanandas, que tornavan á ésser ben prompte espanyolas, axís que las sabatas las dexa-

van, y á veures altra volta sota l'espardenyá catalana.

Macdonald fou qui doná trist compliment al lema de Manresa, general á qui'ls seus matexos anomenaren *le marechal de papier*, general que ab sa columna, forta de més de sis mil homens, rondava casi bé sempre per aquells encontorns, com hi rondavan també ab sas columnas los generals Chabran y Souham; al mateix temps recorrian la propia rodalia, ab sas forsas regulars y de sometents, los generals Portas y Sarsfield, lo comandant Manso y més d'una volta lo mateix Odonell, lo comte de la Bisbal; hi havia tot sovint sorpresas, agafadas de destacaments y fortas encontronadas. Malgrat la terrible resistencia de Ros de Eroles, que baxá de la part de Lleyda, lo sagrat mont de Catalunya caygué en poder del francès, y aquest, per retenirlo y per precaurer tota sorpresa, posava centinellas avanzadas en varios punts de la montanya; donchs bé, mentres la ocupació gabatxa, cada jorn á trench de auba per los encontorns de la Calsina hauriau trobat un pageset ab l'escopeteta que tot transat caminava per dexar aquella eyna y agafar l'axada: si en la nostre clara parla li haguessiu preguntat:

—¿D'ahont veniu, bon home?—

Us hauria respost molt naturalment:

—De comensar lo jornal aquí dalt á la punta de Santa Cecilia....

—Sí que hi aneu lluny....

—Cada día'l comenso matant un perdigot, y com á la matinada solen ser per las alturias....—

Lo perdigot que matava lo pagès, ja tenia, com tots los perdigots, las camas bermellas; era un centinella francès de las avanzadas.

Y á Manresa mateix, posats derrera de la font del pont nou, lo Clarí, l'Botó y altres partidaris, de l'estat major del general Macdonald, li mataren un edecan, axís que entrava ab tota la columna á las primeras casas del arrabal de Valldaura. Aqueix estat de cosas nos demostra que en la ciutat era un continuo sortir y entrar de tropas y columnas y de ciutadans que fugían ab lo farsell al coll cap á las masias, casas y poblets dels environs ó bé que tornavan á la ciutat, segons fos amiga ó enemiga la forsa que arribava. La campana de la Seu ho assenyalaria: ab lo número y compás de las batalladas, deya als manresans si era espanyola ó francesa la columna y lo costat per ahont venia. Aqueix estat de cosas nos demostra que no hi havia pas moment de repòs, que las ánimas vivían intranquilas, ab permanent esglay, y los cors saltant com las llebras d'una á altra mata, y cambiant com ellas de jas.

III

No á tothom feyan los gabatxos tanta por: hi havia á Manresa alguns capellans francesos expatriats desde'l 93, y aquestos no fugían quan hi arribavan los de sa terra: hi havia alguns mercaders que tenían costum de veurels á França, y aquestos tampoch fugían, perque deyan que'ls gabatxos eran homens com los altres, que no's menjavan pas las criaturas: hi havia axí mateix algunas personas ilustradas, que sent bons espanyols, conexían las poderosas forsas del Imperi y l'abatiment de la nostra nació, y'ls semblava que tota resistencia era temeraria, que sols podia pendres com bojeria suicida; aquestos no fugían sempre, y quan fugían ho feyan més per temensa de la tornada dels de casa, que no pas per la arribada dels de fora. Hi havia també qui conexia las humillacions y baxesas de la Cort espanyola, las indignitats de Bonaparte, de don Fernando, de son pare don Carlos, de María Lluisa y de Godoy; no podían sufrir l'ultratje de veure'l retrato del primer glorificat y posat en los altars; creyan que tot allò no valia pas la pena de tan heròichs sacrificis y de llensar tanta sanch malaguanyada, y fins dexavan escapar l'idea de que un poble embrutit qu'havia aguantat tal escándol y

corrupció, ben merescuda tenia solemne bofetada, que lo trapitjessen y li escupissen á la cara.

Mes tots los que per distints motíus sentían certa fluxedat en la defensa de la pátria invadida; los que no podían sentir entusiasme al crit de viva lo rey Fernando, ni menos al crit de viva'l rey absolut, á qual forma de govern imputavan la causa dels mals presents, ni tampoch al crit de religió é inquisició, perque tenían desitx de que la religió se entengués y practiqué d'altra manera, y que res de inquisició se vejés may més; tots aquestos, dihem, eran petitíssima minoria, ó més ben dit, molt contadas y assenyaladas personas. Assenyaladas, perque, vullas que nó, son modo de pensar se traslluhia en sas obras, y per ço'l poble qu'ho arribava á conèixer, se'ls mirava de regull: assenyaladas també per sa posició, puig donava la casualitat que fossen totas ricas ó acomodadas: algun rich comerciant qu'havia estat á París, á Lió y á Marsella, y que feya tot sovint viatjes á França: algun metje, algun advocat, y també algun lletrat canonje. Podeu ben assegurar que no arribavan pas á la dotzena; y tenint per cert que si son pensament era causa de la malavolensa popular, tant poderosa com aquesta era l'altra que se fundava en sa posició. La baxa passió de l'enveja ha tingut sempre part més important de la que sembla [en los fets xichs ó grossos que passen en lo món.

La demés població, la majoria, com la majoria tothom, menos los set ó vuyt ó deu de qui us he parlat, tothom s'esfuria al sentir parlar solsament del nom de gabaig; tothom s'enardia al sentir lo nom del rey captiu, tothom desitjava la lluyta y la guerra per defensa de la religió amenassada, y tots estavan disposats á matar y á morir, creyent que matar al enemich era acció devant de Deu meritoria, y que la propia mort per la causa santa no era sinó lo pas d'aquesta vida á la eterna de goig y benaventuransa. Respectables crehensas que feren la forsa del poble espanyol y que foren causa de que ni per desgracias ni per desfetas, may perdés l'esperansa y'l conhort. Vivament, un poble que fa ab pler lo sacrifici de la vida, un poble que creu de bona fè, que no tem per res á la mort, es poble indomable, es poble invencible.

Sas fermas crehensas no tenían que témer atach de ningú, puig que estavan guardadas per molts vigilants y tancadas dintre d'estret círcul, sens portella ni forat. Aislat, enterament aislat lo poble, sens comunicacions ni relacions, res sabia dels fets del món, fins que molts anys després arribavan com lleuger ventiscol, sens forsa per axecar, no cap tempestat, sinó que ni sisquera la pols de la terra. La mort del rey de França la sapigué lo poble de Manresa á l'any 1805 ó 1806, per boca d'un cego que per plassas y carrers narrava en alta veu lo romanso. Son esperit l'alimentavan en l'any á que'm referexo, principalment mossen Pruneda, famós predicador de la Seu, lo pare Gabriel, guardiá del convent de Sant Domingo, y lo pare Mandrés, lo prior dels Carmelitas. No havían tornat encara los Jesuítas desde la general expulsió decretada per Carlos III, y los Caputxins y los Mínims ó Franciscans, si bé ajudavan á la conducció y guarda del petit remat, no tenían la fama y prestigi per la paraula com los pastors qu'acabo de anomenar. Heusaquí, donchs, lo estat del poble quan vingué'l francès: lo pagès, del camp á la iglesia; lo menestral, del obrador ó botiga al temple; lo senyor, del passeig al rosari, ó al ofici, ó al novenari, tríduo ó tretzenari: si en festas sortia'l poble á romeria, era per anar á Montserrat, ó Castellet, ó á la Salut, ó á las Mersetas á veure'l cilici de Sant Ignaci, ó á Juncadella, ó portar l'exvoto pe'l noy trencat, y sas inteligencias se nodrian pura y exclusivament de lo que'ls donavan mossen Pruneda, el pare Gabriel ó'l pare Mandrés.

JOSEPH D'ARGULLO.

(Seguirá).

ASMA Y GATARRO

Curados por los **CIGARRILLOS ESPIC**, 2 fr. la Cajita.
Opresiones, Tos, Constipados, Reumas, Neuralgias
 Venta por Mayor: PARIS, J. ESPIC, rue Saint-Lazare, 20.
Exigir esta firma sobre cada cigarrillo.
 Depósito en todas las Droguerías y Farmacias de España.

SALICILATS DE BISMUT Y CERI

DE **Vivas Pérez**

Recomanats per la Real Academia de Medicina.
 Receptats per verdaderas eminencias d'Espanya y Ultramar.

Adoptats per Real Ordre per lo Ministeri de Marina, previ informe de la Junta Superior facultativa de Sanitat, PERQUE CURAN INMEDIATAMENT, COM CAP ALTRE REMEY empleat fins al dia, tota mena de vomits y diarreas: dels tísichs, dels vells, dels noys, cólera, tífus, disenterias, vomits de las criaturas y de las embarazadas, catarros y úlceras del estómach, piroxis ab eruptes fétits. Cap remey ha alcanstat dels metges y del públich tant favor per sos bons resultats com nostres

SALICILATS DE BISMUT Y CERI, que's venen en totas las farmacias d'Espanya, Ultramar y América del Sur.

Cuydado ab las falsificacions ó imitaciones, perquè ls altres no darán lo mateiz resultat. Exigiu la firma y marca de garantia.

J. Vivas Pérez

PREUS: En tota Espanya, la capsa gran, 3'50 ptas.; petita, 2 ptas.
 Dipòsit general: Almeria, FARMACIA VIVAS PEREZ desde hont se remet en a totas parts, enviant 75 céntims més per certificat.
 AL EN GROS: Madrid: M. Garcia, Sociedad Ibero-Universal y J. Hernández. — Barcelona: Societat Farmacéutica, Fills de J. Vidal y Ribas y Alomar y Uriach. — Habana: Lobé y Torralbas, farmacia y droguería de José Sarra. — Manila: D. Pablo Schuster. — Buenos Aires y Montevideo: en totas las principals farmacias.

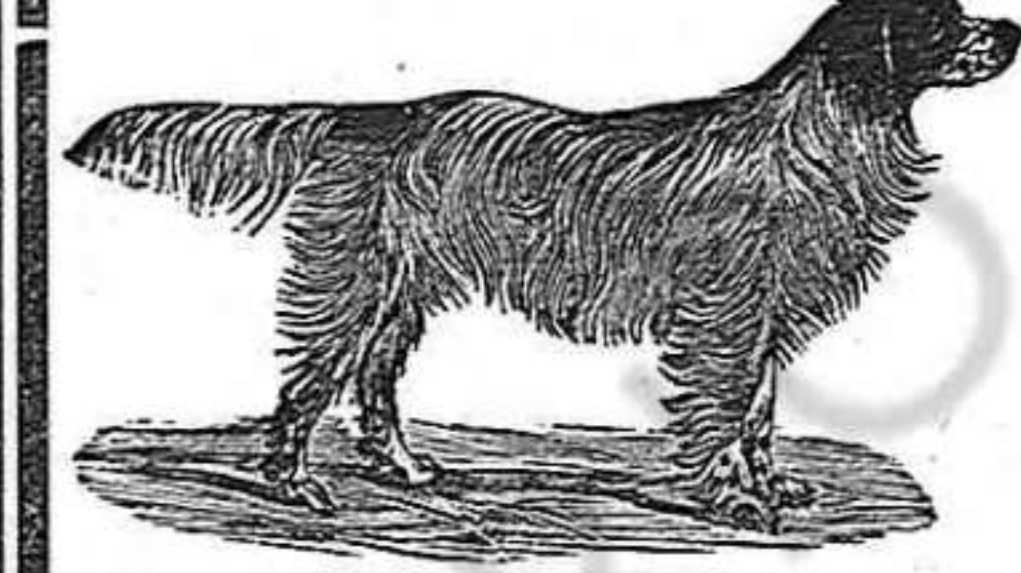
ACEITE de HOGG

de **HIGADO FRESCO de BACALAO, NATURAL Y MEDICINAL**
 El mejor que existe puesto que ha obtenido la mas alta Recompensa en la EXPOSICION UNIVERSAL DE PARIS DE 1889

Recetado desde 40 AÑOS en Francia, en Inglaterra, en España, en Portugal, en el Brazil y en todas las Republicas Hispano-Americanas, por los primeros médicos del mundo entero, contra las **Enfermedades del Pecho, Tos, Personas débiles, los Niños raquiticos, Humores, Erupciones del cutis**, etc.
 Es mucho mas activo que las Emulsiones que contienen mitad de agua, y que los aceites blancos de Noruega, cuya epuracion les hace perder una gran parte de sus propiedades curativas.
 Se vende solamente en frascos TRIANGULARES. — Exijase sobre la etiqueta el SELLO AZUL del Estado Francés
 Solo Propietario: **HOGG**, 2, rue Castiglione, PARIS, y en todas las Farmacias.

Arthur Seyfarth, Koestritz Alemania.

Recompensas, Primeros premios, Diplomas, Medallas de Exposiciones de Estados y Sociedades.
 El más importante ESTABLECIMIENTO de CRIA de los **PERROS DE RAZA**
 para perros modernos de Lujo, Matamoros, de Salón, de Caza y Sport. Especialidades: Perros gigantes de montaña, de Terranova, de Mastiff, Dogos colosos de Alemania, Bulldogs, Mastines, Terriers Barbits, de aguas, Mopses, Ratoneros, Gozqueillos, de Damas, de Caza, de Ganado, Galgos, Zarceros, etc., etc.

Excelentes referencias. — Casa recomendada por las personas más autorizadas en Kynologia; más de 10.000 cartas de agradecimiento. — Envío del Catálogo gratis y franco. — Album ilustrado, 50 Pfennige.
 50 Razas distinguidas. — Exportaciones a todas las partes del mundo. — 50 Razas distinguidas.

INSTITUTO DE FRANCIA: PREMIO MONTYON VINO DE QUINA OSSIAN HENRY

SIMPLE Ó FERRUGINOSO
 El más eficaz reparador. — El mejor de los Ferruginosos.
 Gusto agradable. Cura la Clorosis, la Anemia, las Flores blancas, las constituciones débiles, etc.
PAULLINIA-FOURNIER, infalible contra Jaquecas y Neuralgias.
 EN ESPAÑA, EN TODAS LAS FARMACIAS

En todas las Perfumerías y Peluquerías de Francia y del Extranjero.

La VELOUTINE

Polvo de Arroz especial
 PREPARADO AL BISMUTO.
 Por **CH. FAY**, Perfumista
 9, Rue de la Paix, 9, PARIS

TALLERS D'EBANISTERIA Y DECORAT D'HABITACIONS DE **JOAN SANCHEZ**
 Mobles d'art de totas épocas y estils, y mobles econòmichs de fantasia y capritxo.
 Montaner 133 y 135, entre'l de Mallorca y Provensa
 BARCELONA

VERDADEROS GRANOS DE SALUD DEL DR. FRANCK
 Aperitivos, Estomacales, Purgantes, Depurativos
 Contra la Falta de Apetito, el Estreñimiento, la Jaqueca, los Vahidos, Congestiones, etc.
 Dosis ordinaria: 1 ó 3 granos
 Noticia en cada caja
 Exigir los Verdaderos en CAJAS AZULES con rótulo de 4 colores y el Sello azul de la Unión de los FABRICANTES
 Paris, Farmacia Leroy y principales P^{as}

FERNET-BRANCA
 Especialidad de BRANCA HERMANOS, Milán.
 Grandes recompensas en las Exposiciones Internacionales.
 El Fernet-Branca es el licor más higiénico conocido. Veinticinco años de éxito en Europa, América, Oriente y Africa; recomendado por los principes de la Medicina, y extendido su uso en los hospitales.
 Efectos garantidos por los certificados de las autoridades, de los médicos, etc.
 Representados por los Sres. Polli y Guglielmi. — Barcelona.
 Concessionaris per l'América del Sud: C. T. Hofer & Co. — Génova.

COMPIA LIEBIG
 Las mas altas distinciones en todas las Grandes Exposiciones Internacionales desde 1867.
 FUERA DE CONCURSO DESDE 1885
VERDRO EXTRACTO de CARNE LIEBIG
 Caldo concentrado de carne de vaca utilísimo y nutritivo para las familias y enfermos.
 Exigir la firma del inventor Baron LIEBIG de tinta azul en la etiqueta.
 Se vende en las principales Droguerías, Farmacias y Casas de Comestibles de España.
 En Barcelona dirigirse a los Sres. A Azéma y Jeanbernat agentes, 12 Paseo de Gracia

PIESSE & LUBIN
 Fabricantes de Perfumería de todas cuantas flores exhalan fragancia
AROMAS DULCES
 OPOPONAX LOXOTIS FRANGIPANNI PSIDIUM Y MIL OTRAS
 Se vende en todas partes por los Perfumistas y Drogueros
 2 New Bond Street Londres
 Guarde contra imitaciones! El legitimo está firmado Piesse & Lubin

MEDALLA DE PLATA
 Exposicion Universal, Barcelona, 1888

Todos los que padecen del pecho deben tomar las Cápsulas del Doctor FOURNIER:
CURAN CON SEGURIDAD
 todas las Afecciones pulmonares

LIMPIEZA SIN RIVAL
 III LO VIEJO SE VUELVE NUEVO!!!

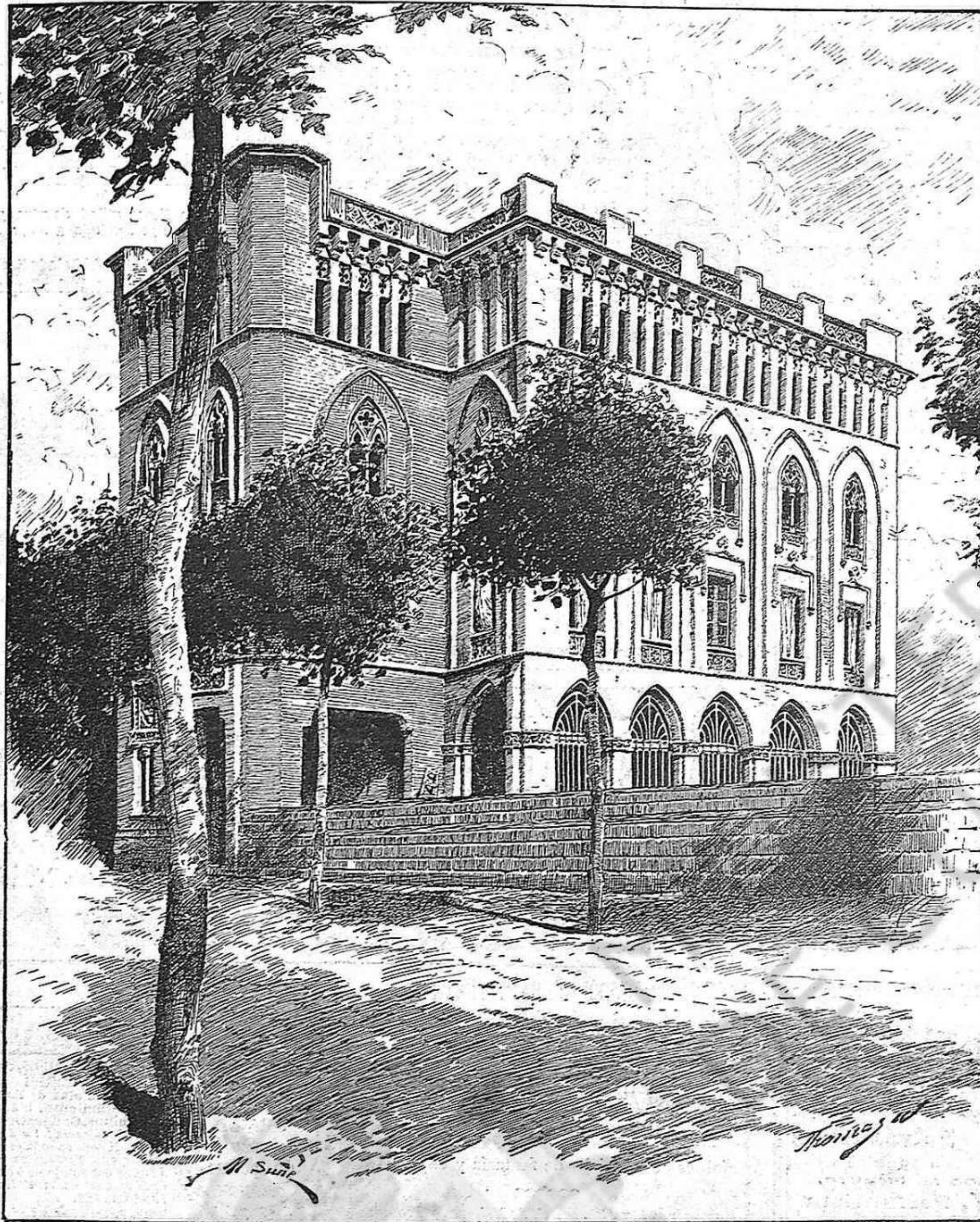
PASTA BROOKE
 (Marca MONO)
 III HACE EL TRABAJO DE UN DIA EN UNA HORA!!!
 Este maravilloso producto es indispensable para limpiar, fregar, frotar y pulir metales, mármol, puertas, ventanas, hules, barro, espejos, suelos, utensilios de cocina y demás objetos de toda casa, tienda, almacén ó buque. Limpia las manos grasientas ó manchadas.
 De venta: en todas las Droguerías.

MARIPOSAS SUBMERCIBLES
 Economía, Elegancia, sin olores ni humo. Treinta horas de hermosa claridad.
 LA CAJITA PARA 100 Servicios: 25 Céntimos.
Lamparillas para Iglesias
 Duracion: 15 Dias. LA CAJITA para dos Años: 2 Francos.
 NAVEAU & Co, 22, Rue Dussoubs, PARIS
 Depósito para España: N. LEJEUNE, Diputación, 381 - 4º - BARCELONA
 Y EN CASA DE TODOS LOS DETALLISTAS

FOTOGRAFIAS INTERESSANTS
 Lectura en 4 lenguas, artículos humorísticos sobrefinos, catálogo ilustrat 50 céntims.
 E. F. H. SCHLOEFFEL, Amsterdam, Box 509.

El mejor dentrífico mas agradable y, sobre todo, mas Higienico:
Agua de Philippe
 empleada con la **Odontalina**
 PASTA DENTARIA, VERDADERO CARMIN DE LA BOCA
 PARIS
 HERMELIN, 24, r. d'Enghien

VIDE TAULA
 Cullita particular de l'hisenda "INDIANO"
BALLESTÀ
 PREMIAT
 ab Medalla de Plata, en la Exposició Aragonesa de 1885 y Medalla d'or en la de Barcelona 1888
 Preu: 50 céntims ampolla
BODEGA:
 Plassa del Duch de Medinaceli, 6
 BARCELONA

BARCELONA.—COLEGI DE JESÚS-MARÍA EN LOS CARRERS DE CASPE Y BRUCH.

PUBLICACIONS

DE
LA ILUSTRACIO CATALANA

Pensament de nit. Melodía pera cant y piano. Lletra de Matheu. Música de García Robles.	0'50
La copa. Brindis y cansons, de Francesch Matheu. (Tercera edició).	1'50
Piferrer. Necrología, per Joan Sardá.	1
Funerals dels reys d'Aragó á Poblet. Transcrit per D. Manuel de Bofarull y Sartorio.	1
Tres englantines. Poesies de Ramon Picó y Campamar. Edició ilustrada.	2
Excursions y viatjes de Mossen Jacinto Verdaguer, ilustrats per Pahissa, Pinós y Sivillá.	3
Dietari d'un pelegrí á Terra Santa, per Mossen J. Verdaguer, ilustrat per A. Solá.	3
Memorias d'un nihilista, per Isaac Paulowsky, traduhtidas per Narcís Oller.	1'50
De tots colors. Colecció de noveletas, narracions y estudis, per Narcís Oller.	3
Los comediantes del segon pis. Novela de Joaquim Riera y Bertrán.	0'50
Llibre de Sonets, per J. Riera y Bertrán.	1'50
Gent de mar. Drama de J. Riera y Bertrán.	2
Benet Roure. Novela de Lluís B. Nadal.	1'50
Mala herba. Drama de F. Ubach y Vinyeta.	2
La bona gent. Novela de Bonav. Bassegoda.	1'50
La poesia catalana á Sardenya, per Eduart Toda.	1'50
Recorts catalans de Sardenya, per Eduart Toda.	1'50
La gent de l'any vuyt. Drama de Mossen Jaume Collell.	2
Estudis, de Baldomero Galofre. Dos magnífics facsimils, ab cartolinas.	3
Primer llibret de Faulas, per Felip Jacinto Sala, ilustradas per Foix.	0'50
Las conseqüencias. Novela d'Antoni Careta.	3
Cansons de Pere Serafi.	1
Una visita al Castell de Cartellá, per Joaquim Botet y Sisó. Ilustracions de Pahissa.	1
Cor y sanch. Novela de Antoni Careta y Vidal.	3
La Febre d'or. Novela de Narcís Oller.— Volum primer.	3

HA SORTIT

HA SORTIT

LO PRIMER VOLUM
DE

LA FEBRE D'OR

NOVELA DE COSTUMS DEL NOSTRE TEMPS

per

NARCIS OLLER

Se ven en LA ILUSTRACIO CATALANA y en las principals llibrerías y centres de suscripció, á 3 pessetas.
En los puntos hont no hi haja corresponsal, pot adquirirse enviant á aquesta Administració (Gran Vía, 220) l'import de l'obra en sellos de correu.

ANGEL GUIMERA LA BOJA. Tragedia en tres actes y en vers. Ptas. 2
LA SALA D'ESPERA. Comedia en un acte y en prosa. " 1

Aquestas duas últimas produccions del eminent Mestre en Gay Saber, acaban de posarse á la venda y's troban en totas las principals llibrerías.

FOTOGRAFAT Y FOTOTIPIA **J. Thomas & C^A** Lauria 144
TELEFONO 156